

Tvůrčí život

ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ

ročník 6 / 2017

číslo 5

Meditace

Jak pracovat
s hněvem

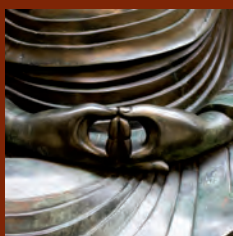
Expedice
za kořeny
i současnou
situací
unitářství
v Anglii
a Walesu

Unitářské
památky
v Polsku

Rozhovor
s koučem
a unitářem
Larrym
Peersem

Meditace jako duchovní praxe
Práce s hněvem

Toto číslo Tvůrčího života otevíráj dvě témata: Meditace jako duchovní praxe a Práce s hněvem.

Jako námět pro hlavní článek jsem si vybral meditaci, protože se jí sám zabývám a zároveň vyučuji meditační praxi. Sleduji, co mi přináší v osobním životě i jak obohacuje život těch, kdo se jí rozhodli věnovat jako pravidelnému duchovnímu cvičení. Vidím také, jak meditace pomáhá v každodenním životě členům naší kongregace. Přispívá ke zklidňování mysli a získávání zdravějšího pohledu na to, jak v našem čím dál uspěchanějším světě prožíváme svůj život. Meditace je jedním ze skvělých prostředků k dosažení zdravějšího života po fyzické, citové i duchovní stránce.

Můj článek ohledně práce s hněvem se týká toho, jak se můžeme s touto negativní emocí lépe vyrovnávat, a to individuálně (například v partnerských vztazích) i kolektivně (v našich obcích), protože občas mívám pocit, že se unitářské kongregace nedokáží s negativními projevy hněvu a jejich vlivy vypořádávat pozitivním a efektivním způsobem.

První článek je zaměřený i prakticky, jsou v něm popsány způsoby, jak začít s meditací. V druhém se pokouším navrhnout, jak bychom v našem zaneprázdněném životě mohli s hněvem a stresem zacházet účinněji, a to nejen v osobních vztazích, ale i unitářských společenstvích. Doufám, že vám můj pohled bude alespoň v něčem trochu užitečný.

V další části časopisu najdete mimo jiné zajímavé informace o vybraných anglických, velšských a polských unitářských sborech včetně alespoň letmého vhledu do jejich života.

V poslední řadě doporučuji vaší pozornosti rozhovor s významnou unitářskou osobností dr. Lawrencem Peersem, který pracuje jako instruktor a kouč zejména v oblasti duchovenské práce a byl jedním z lektorů letošního podzimního modulu Unitářské akademie.

Přeji vám, ať je pro vás četba Tvůrčího života obohacujícím zážitkem.

S důvěrou,

Mark Shiels

OBSAH

1	Editorial
3	ŽIVÉ TÉMA: MEDITACE JAKO FORMA DUCHOVNÍ PRAXE
3	Meditace jako duchovní praxe (<i>Mark Shiels</i>)
7	STUDIE, ZAMYŠLENÍ: JAK PRACOVAT S HNĚVEM
7	Kdo za to může?! (<i>Ruth Weiniger</i>)
11	Práce se hněvem (<i>Mark Shiels</i>)
13	Buddhističtí učitelé o hněvu
14	DUCHOVNÍ ROZHLÉDNUTÍ
14	Expedice Za kořeny a současností unitářství v Anglii a Walesu 2017 (<i>Jana Tichá</i>)
24	Unitářské kostely v Anglii – kostely, domy, nebo kaple? Postřehy z anglické expedice (<i>Kateřina Samojská</i>)
33	KALEIDOSKOP
33	O potřebách (nejen) unitářských duchovních a významu ekonomiky v duchovních společenstvích (rozhovor s <i>Lawrencem Peersem</i>)
36	Současnost a budoucnost unitářských památek v Polsku (<i>Ruth Weiniger</i>)
39	Unitáři na Prague Pride (<i>Ruth Weiniger</i>)
40	ČESKÉ UNITÁŘSKÉ OBCE A SKUPINY
40	Unitees – z aktivit mladých unitářů (<i>Matěj Fixl</i>)
41	UNITÁŘSKÁ AUTORSKÁ TVORBA
41	O králi, který chtěl být sám sebou (<i>Daniel Novotný</i>)
42	DĚTSKÉ STRÁNKY
42	Jak pracovat s hněvem? (<i>Milena Hosenseidlová</i>)

Meditace jako duchovní praxe

Mark Shiels

CO JE TO MEDITACE

V čím dál uspěchanějším světě se zdá, že mnoho věcí nemáme pod kontrolou. Zdá se také, že nemáme sílu některé věci změnit, například události, zkušenosti a situace, které nás potkávají. Za jednu věc však odpovědnost přijmout můžeme, a to je „stav mysli“.

zující a rozvíjející soustředění, jasné uvažování, emoční stabilitu a klid navzdory nesnázím, pomáhají nám žít s moudrostí.

Meditační praxe nám pomáhá nahlížet zvyky a vzorce naší mysli. Umožňuje nám získávat odstup od negativních myšlenek, emocí a sta-

„Mnoho náboženských tradic, zvláště východních náboženství, jako je hinduismus, buddhismus, védská tradice a džinismus, klade na důležitost přijetí osobní odpovědnosti za vlastní stav mysli velký důraz.“ (Obr. © Sergeychernov | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

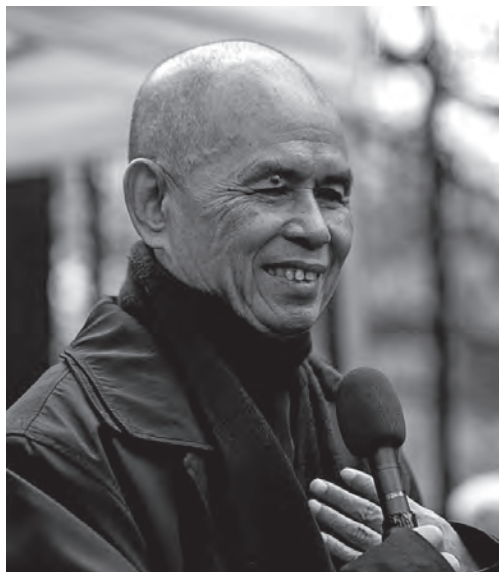
Mnoho náboženských tradic, zvláště východních náboženství, jako je hinduismus, buddhismus, védská tradice a džinismus, klade na důležitost přijetí osobní odpovědnosti za vlastní „stav mysli“ velký důraz. Ovládat svoji mysl či nacházet způsoby, jak mysl uklidnit, je považováno za nejlepší způsob zacházení s osobním trápením a zármutky. Jasná mysl je nejlepším protijedem na starosti, obavy, strachy, zášti, zklamání a obecně na životní zmatky, které nás všechny potkávají.

Meditace je prostředkem k ovládnutí a zároveň přeměně mysli. Různé způsoby meditační praxe představují nástroje a techniky povzbu-

řích dějových linií, které nás zotročují, a zároveň pěstovat nové a transformativní způsoby myšlení.

Pravidelná meditační praxe vytváří zklidňovou a rozjasněnou mysl, prostoupenou moudrostí. Viděl jsem mnoho lidí, kteří tím, že se začali pravidelně věnovat meditování, proměnili svoji mysl a myšlenkové pochody. Poskytlo jim to způsob, jak jasněji nahlížet myšlenkové děje. Naše mysl nemusí být stejně uspěchaná, jako je svět, v němž žijeme.

Takováto duchovní praxe lidem umožňuje, aby se už nenechávali spoutávat tím, co nazýváme opičí mysl. (Mysl, která se zabývá myšlenka-

Vietnamský zenový mistr Thich Nhat Hahn, Paříž 2006. (Převzato z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thich_Nhat_Hanh_12_\(cropped\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thich_Nhat_Hanh_12_(cropped).jpg))

mi, je přirovnávána k opici šplhající po stromě z větve na větev.) Meditace opici upokojí, umožní jí být v klidu. Když je mysl pokojná, často zakoušíme pocit vnitřního vyrovnání a míru. Tomu se říká velká nebeská mysl – taková mysl se přirovnává k širému nebi, přičemž naše myšlenky, pocity a emoce jsou chápány jako mraky na něm. Velká nebeská mysl přináší zdravý smysl pro perspektivu, odstup od negativních emocí a pomáhá praktikujícím, aby přestali být poutáni souborem negativních dějových linií a myšlenek.

Jedna z velkých západních duchovních učitelek 21. století Ani Pema Chödrön o myslí a meditační praxi píše: „Mysl je velmi divoká. Naše životy jsou plné nepředvídatelných věcí a paradoxů, radostí a smutků, úspěchů a neúspěchů. Žádné z těchto zkušeností nemůžeme v rámci širého prostoru své existence uniknout. Patří to k tomu, co dělá náš život skvělým, a proto se naše mysl také někdy splašeně rozjede. Pokud umíme mysl cvičit, aby byla otevřenější a přijímala více z divoké křivky naší zkušenosti a pokud se dovedeme opřít do životních obtíží a jízdy své mysli, můžeme se stát stabilnějšími a uvolněnějšími uprostřed všeho, co nám život přináší. Meditační praxe nás učí, jak se vztaho-

vat k životu přímo, můžeme díky ní skutečně zakoušet přítomný okamžik, bez konceptuálního překryvu.“

Ani Pema Chödrön popisuje, jak může pravidelná meditační praxe vytvořit mysl, která je klidná a soustředěná, ale zároveň se zabývá i praxí *mindfulness*¹ – což je pojem, který užívá vietnamský zenový mistr Thich Nhat Hahn. *Mindfulness* je jednou ze zásadních výhod, jež přináší meditační praxe. Praktikující je při ní schopen žít plněji v „přítomném okamžiku životní zkušenosti“. *Mindfulness* praktikujícímu umožňuje být plněji přítomný, ať už mu v souvislostech každodenního života vyvstávají jakékoli myšlenky, emoce, pocity a zkušenosti. Při použití během klinického terapeutického sezení jsem viděl nespočetné výhody, které *mindfulness* (vzniklá během pravidelné meditační praxe) vnesla do života mých klientů.

Mindfulness s sebou přináší také schopnost vidět, jak naše mysl pracuje mnohem jasněji, a umožňuje nám zdravější pohled na lidi či zážitky, které v nás vyvolávají něco negativního. Víte, jak to chodí: někdy nám partner nebo kamarád řekne něco, co nás vyvede z míry. Pak jdeme někam jinam a po cestě si naše mysl začne připomínat i další případy, kdy nás svými slovy rozrušil nebo zranil. Než dojdeme, kam potřebujeme, změni naše mysl tuto zkušenost v dlouhý historický narativ, který nás přiměje pochybovat o vztahu či přátelství, takže jsme ještě rozněvanější nebo rozčarovanější. Pak naši mysl zachvátí negativní myšlenky vůči tomuto příteli či partnerovi. Když jsme schopni být (díky pravidelné meditační praxi) pozorní, můžeme vidět, že nás partner či přítel rozrušil jen v tomto daném okamžiku. S tímto zdravým náhledem nemůžeme změnit tento konkrétní zážitek v dlouhý narativ, zpochybňující lásku našeho partnera či loajalitu přítele. Vidíme prostě to, že nás v tomto přítomném okamžiku rozrušili svým chováním nebo slovy. Tento náhled nám umožňuje uznat rozrušení, ale i schopnost posunout se od této konkrétní roztržky.

¹ V češtině není zatím pro tento pojem vžitý překlad. Někdy se vyskytuje sousloví „bdělá pozornost“, mnoho autorů jej dokonce nepřekládá vůbec. Toho jsme se podrželi i pro potřeby tohoto vydání *Tvůrčího života*. (Pozn. red.)

Mysl je pak zbavena negativní dějové linie či historického narativu, je volná a schopná a ochotná přijmout zkušenost přicházející s novým přítomným okamžikem.

PROČ MEDITACE?

Jednou z věcí, které si v našich západních unitářských obcích čím dál více všímám, je absence modlitby a formální duchovní praxe. Naprosto chápu, proč pro mnohé z našich členů nemá modlitba žádný smysl, a vím také, že mnoho unitářů považuje za svoji duchovní praxi etický způsob života.

Pro mne a mnoho unitářů západního světa je však meditace nejen způsobem jak posilovat zdravou mysl, ale i cestou, jak se připojit k moudrosti Kosmu. Jako unitáři používáme pro „kosmickou moudrost“ různá jména. Někteří z nás říkají této moudrosti „Bůh“ a považují takové spojení za navázání vztahu s boží moudrostí nebo za spojení s moudrostí Boha v nás. Někteří z nás se k této moudrosti vztahují obecněji, například ji nazývají Zdroj a spojení s ní označují jako vytvoření vztahu ke zdroji energie či Univerza. Další unitáři budou meditační praxi považovat za způsob, jak se spojit s univerzálním vědomím a moudrostí proudící naším světem, naším vesmírem. Jiní budou mít různá pojetí toho, co se děje během meditační praxe, například ono „připojování se“. Často jsem slyšet ateisty říkat, že toto připojení

v meditační praxi není nic jiného než vytváření zdravé mysli se zdravým náhledem na život, který formuje dobrý smysl pro zdravý rozum a moudrost.

Když se však začneme věnovat meditační praxi, stane se cosi, co začne proměňovat náš vztah k sobě samým a k našemu světu. Meditační praxe vytváří v mysli vnitřní smysl rozprostraněnosti. Umožňuje to mysli nejen mít pocit klidu a odstupu od myšlenek a dějových linií, odehrávajících se v ní, ale také vstoupit do hlubšího smyslu uvědomování si toho, co v přítomném okamžiku zkušenosti vzniká v naší mentální krajině, v našem těle, aniž by se v nás spouštěly negativní či pozitivní myšlenky, pocity či emoce.

Tato vnitřní rozprostraněnost je často popisována jako místo „klidu přebývajícího uvnitř vědomí těla/mysli“. Když je mysl klidná, otevřená a všímavá (není spoutána myšlenkami či dějovými liniemi), jsme schopni zakoušet to, co označují jako „naše nejlepší já“ či naši „vlastní vrozenou moudrost“. Buddhisté této všímavosti říkají diamantové zdraví či buddhovská přirozenost a mystici monoteistických náboženství boží vědomí. V mnoha ohledech nezáleží na tom, jak nazýváme toto místo (či prostor) klidného přebývání uvnitř mysli. Jde o to, že pronikáme do svého vlastního autentického já a že hloubka našeho prožitku umožňuje proudění radosti, klidu a moudrosti.

„Meditace je nejen způsobem, jak posilovat zdravou mysl, ale i cestou, jak se připojit k moudrosti Kosmu.“
(Foto © Luisricardo13 | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

Při společných meditacích v naší komunitě to pak funguje, jako bychom toto místo klidného přebývání sdíleli individuálně a zároveň kolektivně. Dnes učím meditační praxi více než dvacet pět let a zažil jsem, jak silně a uspokojivě je meditovat s dalšími osobami.

Zažil jsem také, jak je pro unitářské obce obohacující, když se unitáři dokáží sejít a společně meditovat v obci. Pevně věřím a mám osobní zkušenost, že meditační praxe v našich obcích vede k lepšímu vnitřnímu zdraví a individuální i kolektivní pohodě.

NĚKOLIK NÁVRHŮ K MEDITAČNÍ PRAXI

1. Prostředek každodenní meditace

Jedním z nejlepších meditačních nástrojů, který jsem poznal, když jsem se před lety začal věnovat meditační praxi, a který dodnes používám při výuce meditace, je soustředění se na delší a pomalejší výdech.

Při této krátké praxi dýcháme jako obvykle, v obvyklém čase a obvyklým tempem. Když pak vydechujeme, soustředíme se na to, aby výdech byl delší a pomalejší než nádech.

Budete mít tendenci zpomalit i nádech, ale s praxí postupně rozvinete schopnost ponechat delší a pomalejší jen výdech. Přitom může velmi pomoci, když při výdechu počítáte jedna – dva – tři. Můžete počítat nahlas nebo v duchu.

Když děláme delší, pomalejší výdech s počítáním, velice pomáhá představovat si, jak veškerý obsah mysli vychází při výdechu do vesmíru. Když vydechujete, vyléváte nebo vyprazdňujete obsah mysli do vesmíru.

Když používáte tento meditační prostředek, měli byste pokaždé použít jen tři delší a pomalejší výdechy, tuto techniku však můžete použít za den třeba stokrát, pokud to potřebujete.

2. Jednoduchá meditační praxe

Následující praxe by měla být zpočátku prováděna každý den dvě minuty, později tři až pět.

Sedněte si rovně, oči nechte otevřené, ale dívejte se s velmi jemným zaostřením před sebe. Chcete-li oči zavřít, zavřete je, je to úplně v pořádku.

Když se nadechujete, zaměřte svoji pozornost ke sledování dechu a toho, jak vám vstupuje do nosních dírek, do hrdla, plic a břicha.

Když vydechujete, opět sledujte dech vycházející zpátky do světa. Jestli vám to pomůže, počítejte: jeden – nádech, dva – výdech, tři – nádech, čtyři – výdech... Když se dostanete k deseti, začněte počítat nádechy a výdechy zase od začátku.

Jestliže se vaše mysl toulá a zachytává se do vyrušujících podnětů a myšlenek, věnujte pozornost prostě tomu, že se mysl toulá. Pak přiveďte pozornost zpátky k dechu a počítání. Každý den tento proces tři až pět minut opakujte a pamatujte, že je to meditační praxe. Na začátku nečekejte, že v tom budete dobří, ale s postupující praxí to bude lepší a budete si víc důvěřovat.

Doporučuje se provádět tuto praxi každý den ve stejný čas, alespoň po dobu jednoho měsíce. Tak si zvyknete denně meditovat a můžete dobu meditace prodloužit (ale jen pokud chcete) na pět až deset minut denně.

3. Praxe „milující laskavosti“

Opět si sedněte rovně s očima buď otevřenými a hledícími na zem, nebo zavřenými.

Obrátte pozornost své mysli ke svalům na krku, ke svalům v místě, kde krk přechází v ramena a pak k ramenům. Pokud jsou svaly napjaté nebo bolavé, pokuste se je mysli jemně uvolnit, nejprve v zadní části krku, pak tam, kde krk přechází v ramena, pak ramenní svaly. Dělejte to několik minut, až budete mít pocit, že se svaly uvolňují a/nebo si je mysl vědomější svalových pocitů, když se na tuto část těla soustředíte.

Pak pomalu opakujte slova této starobylé mantry:

„Ať jsem naplněn/naplněna milující laskavostí.

Ať je mi dobře.

Ať jsem klidný/klidná a uvolněný/uvolněná.

Ať jsem šťastný/šťastná.“

Můžete začít tuto mantru recitovat desetkrát denně, každý den ve stejnou dobu. Když budete tuto praxi provádět šest až osm týdnů, rozvinete tím krátkou, ale účinnou meditační praxi „milující laskavosti“, která zlepší vaši mysl a pohodu.

Kdo za to může?!

Ruth Weiniger

HLEDÁNÍ VINÍKA

Kdo za to může?! (Foto © Zakbirsch | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

„Cikáni nemůžou za vaše posraný životy!“ – Těmito nevybíravými slovy se před několika lety snažili aktivisté z Antify¹ upozornit nespokojené spoluobčany, že nenávistné výroky a činy proti Romům nejsou správným řešením sociálních problémů. Zakrátko nato byli „cikáni“ nahrazeni slovem „uprchlíci“.

V dobře míněném hesle bylo (jako ve všech heslech) mnoho nevyřčeného. Především předpoklad, že za pocit osobního nezdaru, nenaplnění a nespokojenosti přece jen někdo může. Nejsou to Romové ani uprchlíci, ale někdo jiný. A pokud přijdeme na to, kdo to je, kdo za to může – podle různých mínění například kapitalismus, systém, politici – podaří se nám problém vyřešit.

Hledání viníka se pro mnohé z nás od raného dětství kryje s řešením problému. Kdo rozbil hrneček? Byl to Tonda, nebo Anička? Byla to kočka? – Vyšetřování a pátrání po vině, končící trestem pro viníka, učí už velmi malé děti představit, že nalezení toho, „kdo za to může“, znamená objevení jádra problému, přičemž jeho vyřešení je až příliš často spojováno s tím, že se viníkovi (skutečnému nebo domnělému) stane něco nepříjemného – trest. Uniká přitom zásadní věc: že když Tonda postavíme na hanbu do kouta, hrneček to nespraví.

Tonda si možná dá příště pozor a bude s hrnečkem lépe zacházet. Rodiče trošku „vypustí páru“, když mu vyhubují, ale hromádku střepů to v hrneček nepromění. Navíc příčin, které vedly k rozbití hrnečku, mohlo být mnoho, a pokud jednou z nich bylo třeba to, že má Tonda špatnou koordinaci pohybů, nebo si tak vylil zlost na to, že se rodiče spolu hádají, problém jako takový se tím nevyřešil.

Drama, při němž dojde k odhalení viníka a udělení trestu, je nicméně účinný ventil nahromaděných emocí. Svět jako by se uvedl do náležitého pořádku. Podobnost s pohádkou o zabití zlého draka nebo detektivkou končící vypátráním vraha je nasnadě.

Když se podíváme na diskuse pod zprávami o nějakém trestném činu, zaručeně se mezi nimi objeví volání po fyzické pomstě na pachatelích. V případech závažných činů to bývá žádost po znovuzavedení trestu smrti. Časté je také fantazírování o policejním násilí nebo o tom, co všechno provedou spolupřezní či spolupřezenkyně. A samozřejmě, ve většině případů komentující neznají osobně ani pachatele, ani oběti, k činu došlo daleko od jejich bydliště a tuto zprávu brzy nahradí jiná. Jistě, může za tím být částečně soucit s obětí: bohužel ale obvykle nevede ke zjišťování, co pro ni udělat, k projevům účasti a podobně. Pomohlo by oběti, kdybychom zločince zahubili nějakým rafinovaně krutým způsobem? Vrátilo by to rodičům jejich zabitě dítě? Zbavilo by to zraněného trvalých následků?

Je pravděpodobné, že negativní emoce projevované v takovýchto situacích jsou výsledkem jiné nespokojenosti, možná i zadržovaného hněvu, pocítovaného v úplně jiných situacích a snad i nakumulovaného za delší dobu.

Hněv samotný nemusí být nutně špatný: kromě obranné funkce, třeba při napadení v noční tramvaji, nám také pomáhá vzchopit se a jednat. Umožní nám povstat, dojít na úřad a brát se za práva sebe anebo druhých. Rozhod-

1 Antifašistická organizace (pozn. red.).

nutí „já to tak nenechám“, pronesené se zaťatými pěstmi, může vést k dobrým a obecně prospěšným výsledkům. Škodlivý a jedovatý je ale hněv bezmocný, který nemáme jak obrátit proti jeho příčinám. Je ovšem velký rozdíl, když příčiny sice známe, ale nemůžeme se bránit (třeba při okupaci země cizí mocností), a když příčinu nemůžeme identifikovat, když na ni nelze ukázat. Právě to se děje mnohým z nás v současné době, kdy jsou různé děje příliš vzájemně provázané a obtížně pochopitelné.

Náš hněv pak potřebuje mít směr, kam se obrátit, a způsob, jak se vybit. Jinak se mění v narůstající nespokojenost a jakousi neurčitou zlost, jejíž výbuchy můžeme čas od času vnímat kolem sebe.²

Možná by bylo dobré nahradit aspoň někdy otázku „Kdo za to může?“ otázkou „Odkud se bere moje nespokojenost, můj hněv?“ – Už samotným odstraněním slova „kdo“ se zbavíme omezení na nějakého viníka nebo skupinu viníků, přestaneme si příčinu zosobňovat. A právě to pootvírá dveře k jiným řešením, než je pomsta.

POMSTA – TREST – ODPUŠTĚNÍ

Pomsta sama je vývojově starý jev, který měl svoji funkci. Představíme-li si (s náležitou omluvou za zjednodušení) naše před-lidské prapředky, žijící v africké savaně, dostává systém pomsty smysl jako „nutná obrana“. Jestliže bylo ublíženo jednomu členu společenství, museli ostatní projeviti svoji schopnost bránit slabší členy. Protiútok, vedený pokud možno s větší razancí, získal celému společenství náležitý respekt, který alespoň načas zabránil dalším incidentům. Velkorysost a odpuštění by byly brány jako slabost.

2 Psáno 12. listopadu 2017, několik dní po surovém napadení afrického cestujícího v pražské tramvaji; několik hodin poté, co prezident této země reagoval slovy, že „k obdobným útokům čas od času dochází“; v době, kdy občané přejí tomuto prezidentovi smrt na rakovinu, kterou údajně trpí; několik dnů poté, co poslanec čtvrté nejsilnější strany údajně v parlamentním klubu prohlásil, že by se „Židi, homosexuálové a cikáni měli poslat do plynu“; dva týdny poté, co tato strana získala silný mandát s heslem „stop islámu“; v době, kdy je jedna základní škola v Teplicích hlídána policií poté, co žákům první třídy bylo v internetových diskusích vyhrožováno kvůli původu hromadnou likvidací.

Chammurapiho zákoník, okolo 1686 př. n. l., dnes uložen v muzeu Louvre. (Foto převzato z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e8/Prologue_Hammurabi_Code_Louvre_AO10237.jpg)

Když proto ve starověkých zákonících, jako Chammurapiho, nacházíme výrok „oko za oko, zub za zub“, můžeme je právem vnímat jako civilizační vymoženost: za oko jen oko, za zub jen zub – ale ne víc! Oběť má právo na zadostiučinění, ale pachatel se nesmí stát nic „navíc“, co by zavdávalo příčinu k další odvetě. Další vymožeností je pak možnost se vyplatit, tedy zprostředkovat oběti či její rodině pocit satisfakce tím, že jim pachatel dá náhradou něco dobrého, aniž by se mu muselo stát něco zlého.

Myšlenka odpuštění je novější a přes několikatisíciletou historii se stále ještě neuchytila jako společenský standard. Ani křesťanství, které po mnoha stránkách přivedlo odpuštění k dokonalosti, se nezměnilo jednoznačně v náboženství odpouštění.

Ještě raně novověká společnost byla strukturována jako vertikála, na níž bylo právo projevovat hněv odstupňováno společně s mocí. Výkon moci byl součástí práva (či privilegia), vždy od silnějšího směrem k slabšímu. Bůh na vrcholu tohoto univerza má právo dávat průchod své-

mu božskému hněvu, omezenému jinými jeho vlastnostmi jako milosrdenství a spravedlnost. Božský hněv je ale vždycky spravedlivý: za požití jednoho zakázaného plodu je trest vyhnání z ráje (a podle křesťanského učení trest smrti, rozšířený na všechny lidské potomky). Nevíru či nevěru trestá božský tyran válkou, morem a podobně. Králové a další zeměpáni mají právo rozhodovat o životě a smrti svých poddaných – postupem času s čím dál většími omezeními v podobě soudů, které si jako ochranu vymohla nejprve šlechta. Měšťané a sedláci mohli být poměrně dlouho trestáni bitím, obvykle veřejným, jehož udělování bylo jednou z lidových zábav, opět až do moderny.

Dodejme, že ještě v rané novověké společnosti (a na venkově až po počátek 20. století) bylo násilí – facka, rána pěstí, holí – běžným komunikačním prostředkem, argumentem a zároveň vyjádřením emocí. Hospodská rvačka byla víceméně legálním prostředkem vyjádření názoru. Manžel bijící manželku projevoval hněv, ale i zájem (žárlivost), rodiče bijící děti mohli zároveň vyjadřovat starost (obavy, potřebu ukázat jim závažnost situace).

Hněv nesměli projevovat nejslabší: žebráci, zvířata, děti. I ti však ve své hierarchii našli někoho, na kom si mohli hněv vylít: starší děti na mladších, postižených, nemanželských či jinak znevýhodňovaných (otloukánek – *Prügelkind*), žebráci na nejslabším mezi svými. To, že se tito nejslabší z nejslabších nedoživali vysokého věku, je nasnadě.

RITUÁLNÍ VYBITÍ HNĚVU

Předmoderní společnost měla zároveň rituály, které umožňovaly hromadně hněv ventilovat. (Některé přežily dodnes, nebo se v rámci zachování kulturního dědictví obnovují.) Nejčastěji byla objektem hněvu figurína, představující negativní postavu, zosobněné zlo: Jidáše, Zimu nebo Smrtku. Zima (Smrt, Morana), vynášena ze vsi bývá buď utopena, nebo upálena. Účastníci průvodu jí mohou spílat, plivnout za ní do vody, přihodit kus dřeva, ať lépe hoří. V Anglii takto pálí na připomínku historické události figury Guy Fawkesa. Ke křesťanským Velikonočům patří v mnoha zemích nějaká forma

Upalování Morany. (Foto Ratomir Wilkowski, 2010, převzato z: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:MoranaGore01.jpg?uselang=cs>.)

rituální pomsty na zrádném apoštolu Jidášovi, ve Španělsku třeba na oběšených anebo upalovaných panácích „jidáších“.

Můžeme předpokládat, že se zde vylévá onen hněv, který je těžké někam přesně namířit. V případě Morany bezmocný hněv na nemo-ci, stárnutí a smrt, které nám berou naše blízké a jednou přemůžou i nás. V případě Jidášů a podobných to bývá často neméně bezmocný vztek z vítězství zrady, podlosti a intrik – proto nezřídka dostávají podobu úředníků a politiků. Je přitom pravděpodobné, že různí „fackovací panáci“ určení k rituální likvidaci jsou náhradou za živé „obětní beránky“ živelného hněvu. Ze středověku i novověku máme záznamy o násilnostech spojených s veřejnými oslavami (jako protižidovské pogromy kolem Velikonoc), nicméně předkřesťanské období znalo neméně kruté zásahy proti „upírům“ a další výlevy zloby.

Dnes nicméně víme, že takové rituály mají kromě své ozdravné funkce (vybití agrese) také

negativní roli: hněv, který by se mohl projevit v napnutí sil ke skutečným řešením problémů, je vybit na náhradním objektu a problémy zůstávají.

CO S HNĚVEM V DNEŠNÍ DOBĚ?

Během posledních sto padesáti let se hněv „demokratizoval“, respektive jeho vybíjení bylo pro všechny společenské vrstvy omezeno jako asi nikdy předtím: násilí bylo postaveno mimo zákon. Agresivita se značně přenesla do slov, tedy nadávek a rozvíjení představ o násilí (viz úvod), ale i ty jsou různě omezené.

Co má tedy dnešní člověk dělat? Mnoho z nás si vybíjí svůj hněv ve virtuálním prostředí: sociální sítě umožňují vést ostré diskuse na prakticky jakékoli téma; bojové počítačové hry umožňují střílet na nepřátele i těm, kdo nikdy neměli v ruce jinou pistoli než plastovou, v interaktivních podobách můžeme boxovat s nepřítelem na obrazovce. – Fyzické práce jako kácení stromů, štípání dříví, mlácení obilí nebo stloukání másla se nedají v městském prostředí (kde většina z nás žije) dost dobře provozovat.

Život v současné společnosti nám ovšem poskytuje i nesporné výhody co do vybíjení hněvu. Začneme už jen tím, že můžeme najít způsoby, jak vybíjet hněv bez ritualizace, bez záminek, prostě jako přiznanou ventilaci napětí. Máme širokou nabídku bojových sportů, jejichž provozování nemusí být drahé. Známe další metody, jak hněv a napětí „dostat ven“: terapii křikem, boxování do pytle, dynamická cvičení a běhání. A když už jsme si zabušili do pytle nebo polštáře, zakřičeli si a zbavili se bezprostředního návalu agrese, otevřel se prostor pro další prostředky. Vyžadují soustředění nerušené přemírou hněvu, ale dobře fungují ve spojení s energií, kterou nám dává zbylý hněv. Dává sílu a pronikavost našim myšlenkám.

Tyto prostředky jsou účinné zvláště proti onomu neuchopitelnému, střádajícímu se hněvu: Prvním je, že se snažíme přicházet na to, co nám vlastně vadí, co vzbuzuje náš hněv. Zjišťujeme pak, že konkrétní impuls tu není sám, že se v něm zpřítomnilo něco mnohem hlubšího a dlouhodobějšího. Dalším krokem je pochopit tuto příčinu v širším kontextu, tedy

Hněv. (Foto © Alessandro0770 | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

v rámci systémového myšlení. Nestojíme pak už bezmocně proti něčemu nepřekonatelnému a bezvýchodnému, ale nacházíme se uprostřed sil a vztahů, které můžeme proměňovat zevnitř.

Místo revolty proti personifikovanému a nepřátelskému „systému“ můžeme vyhledávat a nacházet oblasti, v nichž tak docela bezmocní nejsme. Když začínáme něco dělat, byť v nerovném postavení a s malou šancí na vítězství, hněv nás už vnitřně nerozkládá, ale dává nám sílu. Rozzlobenost se odlehčuje, někdy do ní vstupuje humor, třeba i ten šibeniční. Namísto vymezování se proti něčemu, negování něčeho, vstupuje pomalu pozitivní, tvůrčí energie. Místo obrany a našťvanosti vnášíme opět do společného prostoru něco nového, živoucího... To není špatná inspirace! Ano, všichni víme, jak těžko se to dělá a ještě hůř se v tom vytrvává. Nechat hněv být tím, čím je, a využít jeho energii k něčemu pozitivnímu dá práci. Ale když se to občas trochu daří, stojí to za to.

Práce se hněvem

Mark Shiels

Hněv je pro nás jedním z témat, s nimiž se v duchovních komunitách, jako jsou naše obce, pracuje mimořádně těžko, a to jak na úrovni jednotlivců, tak celého společenství. Všichni jsme občas rozhněvaní nebo se zlobíme. S jistou znalostí sebe samých a určitou vnitřní reflexí můžeme rozpoznat, co náš hněv spouští, což může být u každého člověka velmi individuální. Skutečným problémem se však hněv stává, když své hněvivé pocity sdělujeme nebo svůj hněv projevujeme neobratným či nebezpečným způsobem. Neublížíme to pak jenom nám, ale i těm, s nimiž jsme v jedné komunitě.

Je velice důležité, abychom se jako duchovní a nábožensky založení lidé naučili, jak s vlastními pocity hněvu zacházet, a poznali způsob, jímž nás hněv ovlivňuje. Někdy, když lidé mají akutní pocity hněvu a sdělují je neobratně, je třeba, aby s nimi pracoval psycholog nebo psychiater, případně aby se zapsali do programu na zvládání hněvu.

Pro některé z nás je rozvíjení osobních prostředků uvědomění si sebe samých nebo započítí duchovních cvičení výborným způsobem, jak si osvojit sebeovládání a rozvíjet osobní vzhled do toho, jak nás hněv ovlivňuje. Jóga, tai-či, čchi-kung, Kum Nye či meditace jsou praxe, jež nám mohou pomoci získat lepší porozumění sobě samým, a tedy i zvládat hlavní příčiny hněvu.

V islámské mystické tradici, súfismu, se o hněvu často mluví jako o „vnitřním jedovatém ohni“ a súfiové kladou velký důraz na prokazování cti vnitřnímu ohni tím, že jej zbavují jedovatosti. Obvykle to dělají pomocí recitace modliteb nebo manter velebících Alláhu lásku či trpělivost – jako *Ja halím*, což znamená „Ó Bože, který jsi trpělivý, pomalý ve svém hněvu“. Súfiové věří, že tento vnitřní oheň očisťují tím, že do něj vkládají mnoho fyzické i citové energie a přeměňují jej v oheň lásky k Alláhu a lidstvu.

„Je velice důležité, abychom se jako duchovní a nábožensky založení lidé naučili, jak s vlastními pocity hněvu zacházet, a poznali způsob, jímž nás hněv ovlivňuje.“ (Foto © Vblue | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

Na naší psychoterapeutické klinice se posledních sedm let s jedním ze svých kolegů, Dr. Jürgenem Schmidtem, zabývám prací s hněvem. Rozvinul jsem techniky mindfulness pro práci s hněvem, založené na zenových technikách hluboké relaxace, a program pro snížení stresu, založený na mindfulness. Jedním z často se vracejících spouštěčů hněvu, který má na pacienty velký vliv, je totiž právě stres. Když se pacient dlouhodobě trpící hněvem dostane do fyzického či emočního stavu spojeného se spěchem, můžeme pozorovat, že má větší tendenci projevovat stresem vyvolaný hněv agresivním či útočným způsobem. Vybízíme pacienty, aby průběžně věnovali pozornost tomu, jak se do takových situací dostávají – v terapii, práci, doma, s partnery či partnerkami, v manželství, s dětmi a blízkými příbuznými, ve společenských situacích a ve volném čase, a dokonce i v duchovní komunitě.

Jednou z velice jednoduchých praktik či nástrojů, který nám může pomoci v osobních vztazích, je to, čemu říkáme *dvouminutovka*. První, co při této praxi uděláte, když se vrátíte domů z práce (nebo odjinud), je, že si s partnerem či manželou (partnerkou či manželkou) na minutu sednete a promluvíte si o tom, jak se cítíte. Partner vám minutu bez přerušování na-

„Súfiové věří, že tento vnitřní oheň očisťují tím, že do něj vkládají mnoho fyzické i citové energie a přeměňují jej v oheň lásky k Alláhovi a lidstvu.“

(Foto © Fergy | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

slouchá, a pak během jedné minuty řekne, jak se cítí on, aniž byste ho přerušoval vy. Takováto dvouminutovka je výborný způsob, jak mohou dva lidé vstoupit do přítomného okamžiku. Oběma to umožňuje zbavit se obav z toho, co se děje v mysli druhého a oběma to dává možnost nechat za sebou vše, co se stalo, a zabývat se společně situací v daném okamžiku. Zjistili jsme, že když jeden nebo oba mají za sebou těžký den, tato praxe účinně rozpouští stres a hněv. Doporučuji vám to!

Ve dvou unitářských kongregacích, v nichž jsem sloužil (jedna byla v Anglii a druhá ve Skotsku), jsme považovali příchod na shromáždění za jednu z podob duchovní praxe. Členům jsem doporučoval přicházet vždy o patnáct až dvacet minut dříve. Deset minut před shromážděním ustaly všechny rozhovory a činnosti a přešli jsme do chvíle reflektivního mlčení, po němž následoval úvodní meditativní zpěv či píseň. Tato praxe přicházení dávala shromáždění zvláštní atmosféru, v níž jsme cítili, že se spolu setkáváme v úctě a otevíráme se inspiraci, jakou může shromáždění přinést každému z nás, kteří jsme se k jeho společnému prožití sešli.

Vím, že mnoho členů našich obcí, zvláště ve městech, přichází těsně před shromážděním nebo se zpožděním. Cestujeme veřejnou dopravou, autem, nebo dokonce pěšky či na kole, a to znamená, že občas přicházíme pozdě. Někdy se tomu nevyhneme. Přesto si říkám, co kdybychom se nad „přicházením“ alespoň zamysleli jako nad duchovní praxí? Co by pro nás du-

chovní praxe přicházení znamenala? Mohla by obohatit náš prožitek při bohoslužbě? Umožnil by nám čas vyhrazený na příchod ponořit se do bohoslužby plněji? Usnadnil by nám meditativní začátek shromáždění ztišení mysli a osvobození se od různých napětí a dějových linií, jež převládají v našich myšlenkových procesech? Umožnilo by nám to zklidnit mysl tak, abychom prožívali shromáždění bez stresu a hněvu z každodenního života?

„Dvouminutovka je výborný způsob, jak mohou dva lidé vstoupit do přítomného okamžiku. Oběma to umožňuje zbavit se obav z toho, co se děje v mysli druhého a oběma to dává možnost nechat za sebou vše, co se stalo, a zabývat se společně situací v daném okamžiku.“ (Foto © Rozen | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

Buddhističtí učitelé o hněvu

Zacházet s hněvem láskyplně

THICH NHAT HANH

Mindfulness s hněvem ani zoufalstvím nebojuje. Mindfulness je zde, aby rozpoznávala. Něčeho si bděle všimát znamená rozpoznávat, že je tu něco v tomto přítomném okamžiku. Bdělá pozornost je schopnost být si vědom toho, co se v přítomném okamžiku děje. „Když se nadechuji, vím, že se ve mně projevil hněv; když vydechuji, usmívám se na svůj hněv.“ Není to akt jeho potlačování nebo zápolení s ním. Je to akt rozpoznávání. Jakmile svůj hněv rozpoznáme, s velkou všímavostí a něhou jej přijmeme.

Když máte v místnosti chladno, zapnete topení a ono začne vysílat vlny teplého vzduchu. Chladný vzduch nemusí opustit místnost, aby se ohřála. Teplý vzduch do sebe pojme studený a on se ohřeje – nesoupeří spolu.

Stejným způsobem praktikujeme péči o svůj hněv. Bdělá všímavost hněv rozpoznává, uvědomuje si jeho přítomnost, přijímá jej a dovoluje mu být zde. Bdělá všímavost je jako starší bratr, který nepotlačuje utrpení mladšího bratra. Řekne prostě: „Bráško, jsem tu po tebe.“ Tak i vy berete do náručí svého mladšího bratra a utěšujete ho. Přesně to je naší praxí.

Představte si matku, která se na své dítě zlobí a bije je, když pláče. Taková matka neví, že ona a její dítě jsou jedno. Jsme matkami svého hněvu a svému dítěti, svému hněvu máme pomáhat, a ne s ním bojovat a ničit jej. Náš hněv jsme my a náš soucit, to jsme také my. Meditovat neznamená bojovat. Meditační praxe v buddhismu by měla být praxí přijímání a proměny, nikoli boje.

(Thich Nhat Hanh, Anger.)

Moudrost hněvu

MELVIN MCLEOD

Jelikož se dnes na světě děje tolik zlých věcí, vede se o náležitě roli hněvu velká diskuse. Odpověď může spočívat v zásadním rozdílu, který buddhismus dělá mezi hněvem a agresi.

Podle buddhismu je agrese jedním ze „tří jedů“ vyvolávajících naše utrpení. I letmá reflexe našich životů, společnosti a lidských dějin potvrzuje, že agrese je největší příčinou zkázy a utrpení.

Stejně jako v případě dalších dvou jedů – nevědomosti a vášně – je agrese definována egem. Agrese je energie hněvu, sloužící tomu, co nazýváme „já“. Je připravena napadnout kohokoli a cokoli, co považujeme za hrozbu. Když se však hněv oprostí od služby egu, přestane být agresí a stává se prostě energií. Čistá energie hněvu má moudrost a sílu. Může být dokonce osvícena.

Strach a hanba základní energii hněvu zkreslují a vytvářejí utrpení. Bojíme se, že nás silné emoce, jako hněv, přemohou a způsobí, že se přestaneme ovládat. Jsme zahanbeni, že takové „negativní“ emoce mohou být vůbec součástí naší povahy. Tak se před energií hněvu chráníme buď jeho potlačováním, nebo přehráváním. Oba způsoby nám brání zakusit plnou intenzitu této emoce. Oba škodí nám i druhým.

Potřebujeme odvahu spočinout v plné intenzitě energie, která je uvnitř nás, aniž bychom ji potlačovali nebo uvolňovali. To je klíč k buddhistickému přístupu k práci se hněvem. Pak dostaneme odvahu zůstat přítomni se svým hněvem, budeme se na něj moci přímo podívat. Budeme moci pocítit jeho strukturu a pochopit jeho kvality. Můžeme jej zkoumat a chápat.

Zjišťujeme, že nás tato energie vlastně nehrožuje. Hněv můžeme oddělit od svého ega a příběhu. Zjišťujeme, že základní energie hněvu je užitečná, ba dokonce osvícená. Neboť náš hněv je ve své podstatě stejný jako hněv budhů.

(Melvin McLeod, The Wisdom of Anger, The Lions Roar, 21. února 2017.)

V podtisku: (Řvoucí lev © 2day929 | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

Expedice Za kořeny a současností unitářství v Anglii a Walesu 2017

Jana Tichá

Účastníci expedice s duchovní Sarah Tinkerovou před kostelem kensingtonských unitářů.
(Autorem všech fotografií k článku je Ondřej Svatoš.)

Sobota 22. 7., Praha – Londýn

Sraz na letišti Václava Havla, 15:30 odlet. Naši devítičlennou výpravu tvoří Matěj Fixl, Týna Ledererová Kolajová, Michal Kohout, Agáta Pešková, Pavel Pešek, Kateřina Samojská, Ondra Svatoš, Jirka Štětina a Jana Tichá. Po příletu na letiště v Gatwicku vyzvedáváme objednané auto, Pavel usedá za volant a bezpečně míří do Londýna, jako by jezdil vlevo odjakživa. První tři dny budeme ubytovaní u kensingtonských unitářů, přímo ve sborové budově. Přijíždíme na místo, naši hostitelé pro nás vyhradili i jedno parkovací stání, což je bonus, který má v centru Londýna bezmála cenu zlata. Duchovní Sarah Tinkerová nás přivítala s otevřenou náručí, ačkoli sama přijela z delší cesty jen chvilku před námi a nazítří ji čekal náročný program oslav 40. výročí otevření sborové budovy.

Současná budova Essex Unitarian Church v Kensingtonu byla inaugurovaná 24. července

1977, ale zdejší sbor má dlouhou tradici – je to nejstarší čistě unitářský sbor v Anglii. Jeho počátky sahají do roku 1774, kdy Theophilus Lindsey poprvé vedl shromáždění v bývalé aukční síni na Essex Street – odtud název sboru, který přetrvává i po přestěhování na jiné místo.¹

Naše výprava tedy začala přímo u zdroje. Dnešní sídlo sboru o historických kořenech mnoho nenapovídá, zato svědčí o současné životaschopnosti unitářského společenství – je to

¹ Theophilus Lindsey byl vikář v Cattericku v Yorkshire, který se v roce 1773 rozhodl rezignovat na svůj úřad, protože se nemohl plně ztotožnit s povinnými devětatřiceti články víry anglikánské církve, mezi něž patří i učení o Trojici. Odešel do Londýna v naději, že zde založí kongregaci podobně smýšlejících osob, odmítajících dogmata. To se mu v krátké době skutečně podařilo – shromáždění v Essex Street 17. dubna 1774 navštívilo na dvě stě lidí, mezi nimi i významné osobnosti jako Benjamin Franklin, Sir Joseph Priestley a další. Postupně vznikla kongregace, která se profilovala jako unitářská, i když oficiálně bylo v Británii unitářství legalizováno teprve roku 1813.

Kensington Unitarians at Essex Church před shromážděním.

moderní budova, zařízená a udržovaná s péčí a vkusem, nabízející přístřeší pro celou řadu různých aktivit. Velká síň, kde se konají shromáždění, je krásný prostor s horním osvětlením, které zajišťuje několik kruhových oken ve stropě. Sál vzbuzuje slavnostní dojem a zároveň nepostrádá útulnost – vzácná kombinace, která vystihuje povahu nedělního shromáždění obce. Vedle je další, menší sál a v dolním podlaží knihovna. Můžeme se ubytovat kdekoli se nám líbí, tak okupujeme celou budovu s tím, že hlavní stan máme v knihovně (alias dámské ložnici) a oba horní sály vždycky po ránu vyklidíme pro denní program.

Neděle 23. 7., Londýn

Dopoledne jsme hosty slavnostního shromáždění kensingtonských unitářů. Program vypadá velmi podobně jako u nás, jen jednotlivé body mají trochu jiné pořadí: responsivní čtení, zapalování svíček, promluva, zpěv – moc nás potěšilo zařazení Čapkovy písně „Máti světa, otče duchů“, která je součástí zpěvníku anglických unitářů s krásným textem Richarda Fredericka Boekeho, pořízeným na základě překladu z češtiny Paula a Anity Munkových. Anglicky se jmenuje Universal Spirit a slova obdivuhodně zachovávají ducha originálu. Michal, Matěj a Kateřina přednesou za naši výpravu blahopřání a předají dárek – porcelánovou misku od designéra Maxima Velčovského, jejíž tvar kopíruje obrysy České republiky, a v ní vložený perníček téhož tvaru od Tíny Ledererové Kolajové. Máme jich ještě šest pro všechny další obce, které se

chystáme navštívit. Po shromáždění následuje lehký oběd a posezení u kávy a čaje, takže máme možnost promluvit se členy kongregace, jichž dorazilo asi kolem padesáti. Obvykle bývá v létě účast slabší, ale tohle je výroční shromáždění, tak přišlo víc účastníků a také někteří mimořádní hosté, jako například koordinátor největšího z šestnácti unitářských distriktů v zemi (do nichž jsou britské sbory členěny) Martin Whitell (District Minister), s nímž jsme takto měli možnost pohovořit. Kensingtonská obec je očividně velmi živá, kromě nedělního shromáždění je tu spousta programů během týdne, určených i pro širší veřejnost. Například taneční kurzy, pravidelná duchovní setkání na různá témata, pěvecké, taneční i výtvarné workshopy, cvičení jógy a další. Pozoruhodná je nabídka skupiny setkávání mužů 50+, kde je zásadním bodem programu „sdílení sportovních vzpomínek“.

Kensington Unitarians at Essex Church, zdejší modlitební praporky.

Kensington Unitarians at Essex Church, taneční hodiny pro veřejnost, program následující po nedělním shromáždění.

Po obědě můžeme zůstat na taneční odpoledne, které se tu koná každý měsíc a je spojené s výukou společenského tance (tentokrát byl na programu waltz). Taneční dýchánek je genderově otevřený a neomezuje se jen na páry – přijít může kdokoli, s partnerem či bez partnera. Nečlenové sboru platí vstupné deset liber a sál je plný. Na chvíli se k výuce tanečních kroků připojíme, ale pak zvítězí turisté v nás a vydáváme se do města.²

Pondělí 24. 7., Ditchling, Batemans

Ráno vyrážíme směrem na jih, do malé obce Ditchling v hrabství Sussex. V jedenáct hodin nás tu očekávají členové místního sboru a s nimi jako překvapení i Rev. Ashley Hills, který mnohokrát navštívil Prahu (naposledy před dvěma lety) a má s pražskou obcí vřelý vztah. V Ditchlingu nemají stálého duchovního, tak sem Ashley občas jezdí vypomáhat. Obec se kromě toho potýká s úbytkem členů, ale podle fantastického přijetí, které nám připravili, je tady očividně pořád „zdravé jádro“. Mívají pravidelně shromáždění, které vede buď hos-

tující duchovní, nebo někdo z členů. Setkání se zúčastnil i budoucí reverend Duncan Voice, čtyřicátník uhlazeného zevnějšku – bývalý hasič vzezření bankovního manažera, který se rozhodl stát unitářským duchovním. Teď končí svá studia a stará se o ditchlingskou obec. Ta patří k nejstarším v Británii, oficiálně se jmenuje Ditchling Unitarians and Free Christians. S touto kombinací se ještě setkáme víckrát, označuje kořeny kongregace v liberálním protestantském křesťanství, které sahají do 17. století.³

3 Kolem roku 1650, za vlády Olivera Cromwella, existovala v okolí Ditchlingu skupina „disidentů“, kteří se neztotožňovali s učením anglikánské církve, ale odmítali i radikální kalvinismus Cromwellova režimu. Jedinou autoritou pro ně byla bible, nikoli církev, odmítali učení o predestinaci, protože byli přesvědčeni, že spása se týká všech mužů a žen, nejen vyvolených. Byli rovněž proti křtu dětí, pro který nenacházeli v bibli oporu, a byli přesvědčeni, že křest může být vykonán pouze ponořením celého těla dospělé osoby. Pro svůj postoj k otázce spásy a křtu vešli ve známost jako General Baptists. První zmínky o institucionalizaci General Baptists v Anglii jsou již z roku 1611, ale brzy byli v důsledku bouřlivé politické situace nuceni přejít do ilegality. Scházeli se v malých skupinách v soukromých domech nebo stodolách, v přísném utajení, protože kdokoli cizí mohl být zvěd a tresty byly tvrdé. Každý člen společnosti měl studovat bibli, ale nesměl nikomu vnucovat svůj výklad – a to platilo i pro duchovní. V roce 1730 získala skupina všeobecných baptistů v Ditchlingu pozemek, kde si mohli postavit dům-kapli, nyní nazývaný Old Meeting House, k němuž později přibyl i domek pro duchovního. Na počátku 19. století, když už se mohli svobodně hlásit ke své víře, vybudovali na pozemku také školu pro chlapce i dívky a založili u kaple hřbitov. V roce 1825 se připojili k British and Foreign Unitarian Association.

2 Skupinka zájemců o architekturu podnikla vycházku po následující trase: budova českého velvyslanectví, arch. Jan Bočan a Jan Šrámek 1969, Princess Diana Memorial Fountain, Kathryn Gustaffson and Neil Potter 2004, Serpentine Gallery Pavillion, Francis Diébedo Kéré 2017, Serpentine Sackler Gallery kavárna, Zaha Hadid 2013, Millenium Bridge, Norman Foster 2000, Tate Gallery – dostavba, Herzog & de Meuron 2016, obytný soubor Neo Bankside, Richard Rogers 2013, v dálce v oblacích mrakodrap The Shard, Renzo Piano 2012.

The Old Meeting House, Ditchling, část naší výpravy se před budovou vítá s vedením místního sboru. Vpravo, u dveří, stojí Rev. Ashley Hills, duchovní provázaný s novodobou historií českého unitářství.

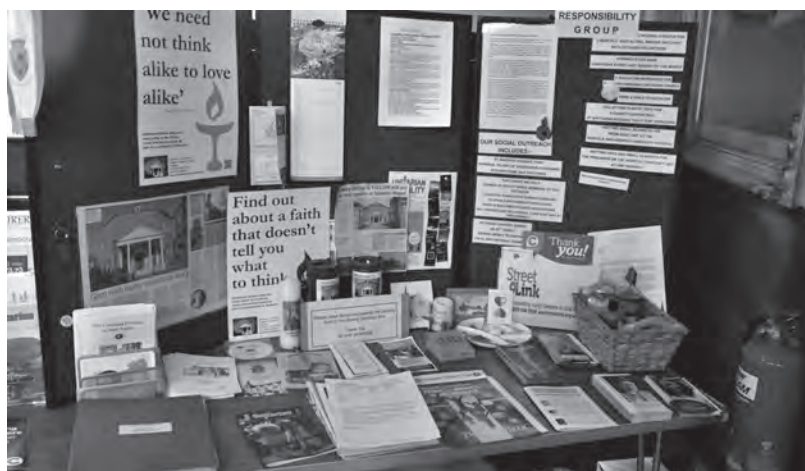
Ditchling je půvabná vesnice, všude takový klid a pořádek, až je to podezřelé. Naši hostitelé nás zavedli do místního Muzea umění a řemesel, které sídlí ve zdařile zrekonstruované historické budově, získalo ocenění jako finalista soutěže Muzeum roku 2014 a má zajímavou expozici o umělecké kolonii z první poloviny 20. století, kdy byl Ditchling oblíbeným místem malířů a dalších výtvarníků, mimo jiné textilní designérky Ethel Mairetové, typografa Edwarda Johnstona – autora grafického stylu nápisů londýnského metra, nebo sochaře a malíře Erica Gilla. Právě posledně jmenovanému umělci byla věnována i dočasná výstava, která reagovala na nedávné zjištění, že autor mnoha obdivovaných aktů sexuálně zneužíval své dvě dcery v dětském věku. Výstava otvírala otázky, nakolik souvisí dílo

s osobností jeho autora, a zda můžeme posuzovat Gillovy sochy a malby nezávisle na tom, co víme o jeho osobním životě. Názory návštěvníků, zaznamenané na nástěnce, ukazovaly celou škálu možností, jak se s tímto dilematem vypořádat.

Odpoledne jsme navštívili ještě nedaleký dům spisovatele Rudyarda Kiplinga v Batemans s originálním zařízením a osobními památkami na obyvatele domu a jejich početné slavné hosty. Pak už jsme spěchali do Londýna, kde jsme byli pozváni na večeři Markem Shielsem, duchovním anglicky hovořící pražské obce, a jeho partnerem Simonem. Jídlo bylo skvělé a zábava také, ještě jsme si po večeři užili vyhlídku na noční Londýn z parku Hampstead Heath a zastávku u domu George Orwella, který zde žil ve 30. letech 20. století.

The Octagon Chapel, Norwich, předseda obce Gavin Howell hovoří o sborové budově, která patří k nejvýznamnějším v Anglii.

The Octagon Chapel, Norwich, informační koutek. Podobný najdete snad v každém britském sboru. Dokazují, jak je zde unitářství živé a že mezi členy existuje silná potřeba sdílet i nacházet aktuální informace.

Úterý 25. 7., Norwich, Great Hucklow

Ráno se loučíme se Sarah, která nám dává na cestu oficiální požehnání pro naši výpravu, a směřujeme do Norwiche, největšího města na jihovýchodě Anglie. Setkáváme se tu s unitáři z Octagon Chapel – historicky významné kongregace, k jejímž členům patřili i James Martineau a jeho sestra Harriet.

Dnes se kongregace Octagon Chapel potýká s mnoha obtížemi, stejně jako jejich město. Nemají stálého duchovního, ale to jim nebrání v angažované práci pro veřejnost. Uvítal nás

předseda obce Gavin Howell, nadšený mladý muž, který přišel do Norwiche studovat z irského Belfastu. Společně s dalšími členy a členkami kongregace nám představili svoje programy, které jsou zaměřené hlavně do sociální a zdravotní oblasti a cílené na potřeby místní komunity: pracují s bezdomovci a vězni a již několik let rozvíjejí program nazvaný Forget-Me-Nots (Pomněnky), který spočívá v dobrovolnické práci s lidmi postiženými ztrátou paměti v důsledku nemoci, úrazu nebo mozkové příhody. Dobrovolníci a dobrovolnice projdou školením, které

Naše skupinka před budovou Nightingale Centre (Great Hucklow) – kromě Ondry Svatoše, ten nás fotí...

Norcliffe Chapel v Quarrybank Mill, překvapivě jsme našli unitářskou kapli v místě, kde jsme ji věru nečekali!

jim umožní asistovat při kognitivně stimulační terapii postižených. Obdivuhodná je také péče norwichských o nemovitosti, které obci patří. Historická budova, jejíž údržba by pro mnohé byla spíše břemenem, právě prochází rekonstrukcí s podporou nadace na záchranu historického dědictví a pro vedlejší budovu chystá správní sbor ambiciózní přestavbu.

Po prohlídce města s Gavinem sedáme opět do auta a vydáváme se na cestu, máme před sebou čtyři hodiny jízdy do unitářského rekreačního a školicího střediska The Nightingale Centre v Great Hucklow, které bude naší základnou další tři dny. Relativně odehlá a málo zalidněná oblast je oblíbeným turistickým cílem, ale v Nightingale Centre jsme jedinými turisty my sami a jedna dáma se psem. Po třech nocích ve spacáku na luxusní londýnské adrese se těšíme na postel a hlavně teplou sprchu.

Středa 26. 7., Quarrybank Mill, Manchester

V nedalekém Manchesteru začíná shromáždění až v jednu hodinu, tak využíváme dopoledne k výletu a návštěvě areálu bývalé textilní továrny Quarrybank Mill, který je ve správě National Trust a patří k nejnavštěvovanějším industriálním památkám v Británii. Rozsáhlý areál je jedna velká poutavá expozice o minulosti zdejšího kraje včetně sociálních souvislostí: kromě továrny je zde škola, domky pro zaměstnance, družstevní obchod a nechybí ani unitářský kostel!

V Manchesteru jsme navštívili Cross Street Chapel v samém centru milionového města,

kde mají kromě neděle shromáždění i ve středu v poledne.⁴

Mnoho lidí totiž do Manchesteru dojíždí za prací odjinud a ti chodí ve středu, zatímco v neděli přijdou spíše místní. Kongregaci, která je volně spojená s unitářskou kolejí, vede Rev. Cody Coyne, mladý duchovní původem z USA. Kongregace sídlí v moderní budově na hlavní třídě, má prosklené přízemí, takže je dobře vidět do interiéru, který působí veskrze přívětivým dojmem – kdyby chtěli unitáři vyvíjet misijní činnost, nemohli by mít lepší podmínky. Přesto počet účastníků shromáždění jen tak tak převyšuje naši výpravu a ještě někteří odcházejí před koncem, spěchají zpátky do práce. Po shromáždění nás členka kongregace Rev. Ann Peartová provede po městě a během dvou hodin nám řekne o Manchesteru víc, než bychom dokázali nastudovat za týden. Dozvěděli jsme se mimo jiné, že noviny The Guardian, jeden z nejlivněj-

⁴ Cross Street Chapel je mimořádně významná budova i kongregace v rámci britského unitářství. Zákon o Jednotě (Act of Uniformity) z roku 1662 znamenal státní kontrolu v otázkách náboženství, protože nařizoval podobu bohoslužeb v anglikánské církvi. Mezi dvěma tisíci duchovních, kteří se s danou situací odmítli smířit a byli proto z církve vyvrženi, byl i Henry Newcombe, který si ještě v téže roce založil svůj vlastní sbor. V roce 1694, pět let po vydání Zákona o toleranci, se začali jeho příznivci scházet v nové budově – The Dissenters' Meeting House, která se postupně stala významným centrem liberálního náboženství v Manchesteru a jeho okolí. Od poloviny 18. století se sbor profiloval unitářsky. Za druhé světové války byla historická kaple zničena a od 50. let stála na stejném místě nová budova, nahrazená v 90. letech stávající stavbou.

**Duchovní
Cody Coyne
v manchesterské
Cross Street
Chapel, dalším
historicky velmi
významném
sboru.**

ších britských deníků, založila roku 1821 jako The Manchester Guardian skupina zdejších unitářů a několik desítek let bylo vedení listu zcela v unitářských rukou. Zaujal nás také pomník Abrahama Lincolna, vztyčený na památku man-

chesterských dělníků, kteří odmítli v 19. století zpracovávat bavlnu z otrokářských plantáží na jihu USA. Netušili jsme, že počátky fair trade hnutí sahají tak daleko! Ani dnes se manchesterští unitáři nestarají jen o to, co je v jejich sousedství, ale angažují se i ve vzdálenějších končinách – na chodbě kaple jsme viděli řadu letáků neziskových organizací, které podporují emancipaci žen v Africe. Formou letáček jsou inzerovány i další projekty se sociálním přesahem, do nichž je možné se zapojit: projekt Stáří s AIDS a startovací balíčky pro školáky z chudších rodin obsahující školní pomůcky a uniformu.

Čtvrtek 27. 7., Kendal, Lake District

Třicetitisícové město Kendal je považováno za bránu do Lake District – jednoho z nejvýznamnějších národních parků v Británii, jehož hlavní atrakcí je dramatická hornatá krajina s jezery, z nichž nejznámější je Lake Windermere, proslavené jako útočiště romantických básníků. Počátky kendalské unitářské kongregace sahají do 70. let 17. století, kdy se v Kendalu scházeli presbyteriánští disidenti. Naši návštěvu očekávala skupina asi desíti členů a členek kongregace s tajemnicí obce Jayne Finchovou a duchovní Amandou Reynoldsovou. Kendalští nám připravili milé přivítání v češtině

Kendal Unitarian Chapel, postavenou na místě původní nonkonformistické modlitebny (to znamená důkladně skrytou v okolní zástavbě) jsme hledali velmi dlouho. Nicméně podařilo se! O to vřelejšího přijetí se nám dostalo.

Kendal Unitarian Chapel, živé diskusní dopoledne.

a hned si nás „rozebrali“ k debatě. Naprosto nás ohromilo, že tu mají program shromáždění vytištěný na dva roky (!) dopředu, leták s nadpisem Service Plan 2016 & 2017. Zajímavé je, že Amanda vede jen jedno shromáždění měsíčně, jinak jsou promluvy v režii dalších duchovních a členů. Na seznamu se opakují stejná jména každý měsíc, ale někdo má třeba také jen jednu neděli, když chce promluvit k tématu, které má nastudované nebo které mu leží na srdci. Obdivně jsme komentovali disciplínu kendalských unitářů, kteří mají i novoroční shromáždění dopoledne 1. ledna. Odpovědí nám byla salva smíchu, shromáždění prý plynule navazuje na společné oslavy Silvestra. Po debatě a obědě nám naši hostitelé nabízejí prohlídku města. Bývalý učitel angličtiny John nás putavě i vtipně provází historií Kendalu a zdejšího kraje, svérázné drsné Cumbrie, kde obtížné životní podmínky podporovaly spoléhání na vlastní úsudek nejen v každodenním životě, ale i v náboženských záležitostech. Loučíme se s kendalskými přáteli pozdě odpoledne a vyrážíme ještě k jezeru Windermere, abychom aspoň trochu nasáli atmosféru romantického kraje, který inspiroval básníky Williama Wordsworthe a Samuela Taylora Coleridge i architekta a teoretika Johna Ruskina. Po návratu do Hucklow se scházíme ve společenské místnosti na chvilku sdílení a ztišení, která se ovšem zakrátko zvrhne v mohutné plánování všeho možného, co bychom mohli podnikat po vzoru našich anglických kolegů.

Pátek 28. 7., Ross-on-Wye, Nottage

Ráno před odjezdem do Walesu ještě navštívíme unitářský kostelík a hřbitov v Hucklow, kde nám ochotná dáma z místní obce s nadšením sděluje, že tu nedávno měli pohřeb, a upozorňuje na čerstvý hrob, bohatě dekorovaný květinami. Zaujmou nás zejména dvě krásné kytice spočívající v černých holinkách, každá v jedné. Zesnulý byl místní farmář, holinky jsou jeho vlastní a směřují špičkami k polnostem, které tak může pohodlně kontrolovat i ze záhrobí. Každou z kytic v holinkách věnovala rodina jednoho ze synů zesnulého. Věru anglický smysl pro humor.

Vydáváme se na dlouhou cestu na jih do Walesu. Dnes nemáme naplánovaný jiný program, než dorazit na šestou hodinu do Nottage, menší obce u moře nedaleko Cardiffu, kde nás očekávají na společenský večer v místní unitářské kongregaci. Zastavíme se tedy po cestě v Ross-on-Wye, malebném městečku poblíž hranic Anglie a Walesu s pozoruhodnou krytou tržnicí ze 17. století, občerstvíme se a jedeme dál. V Nottage nás čeká neobyčejně vřelé přivítání, Reverend Lewis Rees a dvě dámy z místní kongregace, které pro nás ještě s třetí, nyní nepřítomnou kamarádkou, upekly fantastické dorty. Ubytováváme se v budově bývalé unitářské školy naproti kapli, dnes sborové místnosti. Následuje společná večere (podávaly se tradiční fish and chips z místního take-away) a popovídání s novými přáteli. Historie zdejší obce sahá do 17. století, ke hnutí General

Nottage General Baptist & Unitarian Chapel, Porthcawl. Duchovnímu Lewisi Reesovi předáváme dárek – designovou mísu a la cibulák od Maxima Velčovského s perníčkem ve tvaru České republiky.

Baptists, s nímž jsme se setkali už v Ditchlingu. Dnes je to nevelká, ale o to soudržnější sousedská obec na malém městě, kde se všichni navzájem dobře znají.

Sobota 29. 7., Pen-rhiw Chapel, St. Fagan's Museum of Welsh Life

Dnes si Pavel konečně odpočinul od řízení auta. Naši hostitelé totiž objednali autobus, aby nás dovezli do velšského národního muzea v St. Fagans, skanzenu v přírodě, kde je instalovaná významná unitářská kaple Pen-rhiw Chapel z 18. století. Následoval rozhod na prohlídku muzea a sraz u autobusu v šestnácti hodin odpoledne. Měli jsme trochu pochybnosti, co budeme celé čtyři hodiny ve skanzenu dělat. Brzy jsme měli zjistit, že bychom tam klidně vydrželi i celý den. Skanzen je soubor asi třiceti budov z různých historických období od tudorovského až po dvacáté století, svezených z celého Walesu a znovu postavených zde v areálu muzea. Od panských i selských domů včetně stodol a chlévů přes dílny, dělnické domky až po instituci, které by u nás nejspíš odpovídalo označení kulturní dům. Vše včetně zařízení a expozice, která zároveň živě vyprávěla příběh o životě ve Walesu v dané době. Dokonce i pozemky a zahrady u domů jsou upravené tak, jak asi mohly vypadat v době, k níž dotyčný exponát odkazuje. Jako třetína na dortu pak zámeček ze 16. století (ten tu ovšem stál původně) s krásnou anglickou zahradou a parkem.

Neděle 30. 7., Londýn

Týden našeho putování po Anglii a Walesu utekl rychle. Vstáváme brzy, protože chceme stihnout dopolední shromáždění v Hampsteadu v Londýně. Rosslyn Hill Chapel je mohutná stavba v neogotickém stylu a vypadá na první pohled spíš jako anglikánský kostel. To je ovšem klamný dojem, kapli si postavili místní unitáři v roce 1862. Zdejší kongregace patří k nejstarším v Británii, už v roce 1692 existovala v Hampsteadu skupina náboženských disidentů, kteří se scházeli na shomáždění v soukromém domě na místě dnešního kostela. Kongregace, která se postupně přiklonila k unitářství, rostla a po polovině 19. století se rozhodla ke stavbě nové kaple, na jejíž výzdobě se podíleli přední umělci své doby (John Flaxman, William Morris a Edward Burne-Jones) a která je dnes památkově chráněná. Dnešní kongregace očividně patří k těm živějším a rozvíjejícím se. Jistě je to i díky reverendce Kate Deanové, která vede shromáždění zase trochu jiným způsobem, než jak jsme to viděli v Kensingtonu a Manchesteru. Kate zahajuje zpěvem a capella, její krásný hlas se nese prostorem kostela s akustikou koncertní síně. Matěj pronáší pozdrav a požehnání od naší skupiny, Kateřina zapaluje kalich. Pak následuje čtení, zapalování svíček, promluva na ekologické téma, ztišení a vše prokládá hudba – hra na klavír či varhany, nebo náš společný zpěv. Na závěr předáváme dárek, poslední misku s „českým“ perníčkem, a zůstáváme ještě chvíli na oběd a čaj. Máme příležitost setkat se alespoň krátce s Derekem

Rosslyn Hill Unitarian Chapel, Londýn, překrásný neogotický unitářský kostel, vpravo vpředu stojí duchovní Kate Deanová.

McAuleym, který je „Chief Officer“ britských unitářů (naší terminologií vedoucí tajemník a v podstatě nejdůležitější osoba britského unitářského ústředí) a Rosslyn Hill je jeho domovská obec. Zanedlouho se ale musíme rozloučit a vyrazit směrem k letišti, které je vzdálené dobrých šedesát mil. Všechno dobře dopadne, stíháme včas vrátit auto, letadlo nám neuleťtí a po deváté večer šťastně přistáváme v Praze.

Pár dojmů závěrem

Všude na naší cestě jsme se setkali s upřímným zájmem a vřelým přjetím, které naprosto popíralo mýty o chladné a otažité povaze Angličanů, o Velšanech nemluvě. Naši hostitelé byli vesměs starší lidé – možná to ani tolik nevystihuje věkový průměr kongregací, jako spíš skutečnost, že ve všední dny měli čas jen „aktivní senioři“. Na shromážděních jsme viděli více mladších tváří. Nicméně setkat se s tolika živými a otevřenými lidmi v důchodovém věku byla velká radost i naděje. Jednotlivé obce se profilují každá trochu odlišně podle potřeb a preferencí svých členů i charakteru svého města či kraje. Jsou ekonomicky a programově nezávislé na ústředí a my jsme navštívili jak bohaté sbory, tak ty, které musí hospodařit opravdu skromně. Kensingtonští unitáři v Londýně nabízejí hlavně pro-

gramy osobního rozvoje a umělecké tvořivosti, v Norwichi vycházejí vstříc sociálně potřebným spoluobčanům, v Kendalu jsme zaznamenali nadprůměrné množství programů alternativní spirituality v duchu New Age, ale i seriózní terapeutický program podpory duševního zdraví pro širokou veřejnost a vedle toho i aktivní zapojení do kulturního života městečka, Nottage je spíše sousedská komunita v malé obci. Kromě celobritských unitářských novin *The Inquirer* a *The Unitarian* jednotlivé obce často vydávají vlastní newsletter v digitální i tištěné formě (Kensington, Norwich, Kendal), všude byly k dispozici přitažlivě graficky upravené letáky, vydané britským unitářským ústředím, které vysvětlovaly nově přichozím základy unitářské svobodomyšlné víry, unitářské pojetí křtu, svatby i pohřbu a seznamovaly zájemce s různými programy pro specifické skupiny, zejména děti a mládež. Ačkoli některé kongregace se potýkají s úbytkem členů a jiné sílí, všechny navštívené obce se vyznačují přesahem svých aktivit směrem k veřejnosti a otevřeným postojem k okolnímu světu. Celkově jsme měli z našeho putování dojem, že anglické unitářství je živý a mnohotvárný proud aktivně prožívané víry v důstojnost každého člověka, v svobodné a zodpovědné hledání osobní cesty tvůrčího života.

Unitářské kostely v Anglii – kostely, domy, nebo kaple?

Postřehy z anglické expedice

Kateřina Samojská

Pokus o esejistické vystižení charakteru unitářských kostelů, které jsme během anglické expedice navštívili, se zdál být snadným jen na úplném počátku. Vzápětí, vlastně skoro okamžitě se dostavily problémy s používanou typologií a názvoslovím. Stejně jako někdy máme potíže s vymezením unitářství samotného, i charakter kostelů je pro nás svým způsobem neobvyklý a běžné termíny používané pro sakrální architekturu v češtině příliš nevyhovují. Také zažité představy o podobě klasického kostela musíme opustit. Jak tedy britské unitářské kostely nejlépe a nejvýstižněji pojmenovat? Svatostánky ani svatyně to rozhodně nejsou. Kostely ale také ne, termín *church* totiž v angličtině označuje i církev jako takovou a unitářská společenství vznikala jako odštěpená od oficiální církve. Proto se zde pro unitářská shromaždiště pojem kostel nikdy příliš neujal. To již spíše z tradice vycházející termín *meeting house*, což se do češtiny špatně překládá – je to tradiční označení místa, kde se unitáři scházeli a které dobře vystihuje i důraz na setkávání se, komunitní život, sdílení lidské zkušenosti a pospolitosti více než důraz na místo bohoslužby. Proto také, mimo jiné důvody, které budou dále vysvětleny, mají tyto stavby často ráz městského domu (ve městech) a stodoly či sýpky (na vsi) a vzhled často velmi prostý, až civilní.

Historicky nejfrekventovanější název je kaple, který je i dnes dost rozšířený a koneckonců dobře vyjadřuje skromnější postavení unitářů jako jedné z minoritních církví. Termín kaple ale v češtině neoznačuje kostel propojený s obcí či farností. Důraz na komunitu je přitom u unitářských sborů klíčový. Pocitově byly ale všechny budovy unitářských sborů, které jsme navštívili, tak trochu domy a domovy, především svojí útulností a zabydleností. Termín, který se v češtině nabízí a který snad nejlépe vystihuje ráz navštívených unitářských kostelů, je spolkový dům nebo shromažďovna. Snad budou následující popisy konkrétních míst dobrou ilustrací.

Výše popisované útulné působení kostelů je v našem prostředí poměrně neznámé, protože kostely jsou tu především posvátnými místy, kde se někdy bojíme i usednout (můžeme tak ještě postávat či pokleknout v posvátné účtě). V britských unitářských sborech se namísto

toho učebny, společenské klubovny, kuchyně a toalety přidružují k samotnému centrálnímu prostoru kaple s nenucenou samozřejmostí, někdy jsou dokonce přímou součástí tohoto prostoru. Když jdete u nás do kostela, zejména katolického, na věci lidské příliš pomýšleno není. Když se vám bude chtít na záchod, tak máte problém. Když budete mít hlad a žízeň, máte také problém. V unitářských domech se vám to nestane. Na běžné věci je zde pamatováno a nic lidského není cizí. Nejenže na takové zařízení narazíte hned v předsíni, ale po shromáždění se můžete třeba také těšit na občerstvení, které se servíruje klidně i v hlavní chrámové lodi a u kterého se lze v kruhu svých bližních místo zpovědi vypovídat. (Je to velká úleva, fyzická i psychická.) Důraz na vzájemné sdílení zkušeností a vzdělávání je další významný moment, který ovlivňuje podobu britských unitářských sborů.

History of Essex Church

The old Essex Church building after the spire had been removed.

Kensington Unitarians, Londýn. Pro nejstarší z kostelů, The Essex Street Chapel, budovaný již jako unitářský v roce 1887, byl zvolen tehdy stále ještě aktuální neogotický styl. (Obr. archiv autorky.)

Kensington Unitarians at Essex Church, Londýn – moderní tvář britského unitářství v metropoli

Letáček zvoucí na slavnostní shromáždění unitářské obce v Kensingtonu k 40. výročí otevření nového kostela dne 23. července 2017 uváděl jako hlavní téma setkání unitářskou identitu. Pod titulkem byl obrázek vstupu do současně sborové budovy z roku 1977 a na další straně letáku byla připojena malá obrazová galerie – reprodukce kostela, který zde kdysi stával, a nerealizovaný projekt, který tu měl být postaven. Jakási přehlídka zdejší unitářské stavební historie od nejstarší doby až po současnost.

Artist's impression of the 1970s plan for redevelopment.

Kensington Unitarians, Londýn. Nerealizovaný projekt nové budovy z roku 1970 připomíná návrh na pražské sídliště ze 70. let, jen s tím rozdílem, že před panelovým domem stojí kruhová kaple, jejíž betonový plášť končí spirálovitou špicí připomínající planoucí plamen. (Obr. archiv autorky.)

Jakkoli srdce památkáře pláče nad demolicí neogotické stavby a srdce vizionáře plesá nad odvahou moderního záměru, jedno je více než jasné. Identita unitářství v oblasti západního Londýna se zjevně nezakládá na fixaci k jedné jediné historické budově. Bok po boku tu defiluje novogotický kostel vedle betonové modernistické kaple a civilní spolkové budovy. A všechny jsou vnímány jako unitářské. Může snad být nějaká lepší ilustrace toho, že unitářství je otevřeným systémem, který se stále vy-

Kensington Unitarians, Londýn. Objekt byl nakonec realizován v roce 1977 v mnohem civilnější podobě multifunkčního „spolkového domu“. S původní neogotickou budovou je zde již jen jediné pojítko, a to líc fasády z rezných neomítaných červených cihel. Použití na první pohled vlnitých válcových a oblých tvarů navozuje dojem vstřícnosti a přívětivosti a souvisí s designem sousední české ambasády, s níž unitářský areál spojuje nejen stejná doba vzniku, ale i celkové architektonické pojetí. Budova dodnes poskytuje vhodné přístřeší všem zdejším unitářským aktivitám. (Foto Ondřej Svatoš.)

víjí? Současná kensingtonská obec, která je progresivním společenstvím, otevřeným různým proudům a všem příchozím, je toho důkazem. Její budova má charakter spolkového domu, ústřední sál je jen jednou z mnoha funkčních vnitřních jednotek. Poskytuje přístřeší všem zdejšímu pestrým unitářským aktivitám a programům. K sálu přiléhá klubovna propojená výdejním okénkem s kuchyní. Jen kruhové okno ve stropě sálu a zaoblené stěny naznačují, že se jedná o místo pro ne zcela všední shromáždění. V suterénu je umístěna knihovna s čítárnou, prostory mají přímý vstup do malé zahrady, kde je mimo jiné i dětský koutek, šikovně chráněný od rušné ulice anglickým dvorkem. V podkroví jsou ubytovací kapacity a byt duchovního.

The Old Meeting House, Ditchling – sousedská tvář britského unitářství na venkově

Ditchling je roztomilé historické městečko, které by podle mínění některých členů expedice bylo skvělým dějištěm anglického krimiseriálu.

Zdejší unitářský sbor je jedním z dvou set podobných malých společenství napříč celou

THE OLD MEETING HOUSE, DITCHLING

Drawn by Arthur B. Packham 1901

Ditchling Unitarian Chapel, Sussex.

Na levé straně The Old Meeting House je spojovacím křídlem připojeno obydlí duchovního, pravá staroanglická „cottage“ s cihlovým štítem a typickým komínem v jeho středu. Vnitřní obytné prostory této chatičky, dodnes obývané starými manžely, členy kongregace, jsou miniaturní i na poměry české garsoniery a připomínají domek pro panenky nebo hobitů obydlí. Přesto se dovnitř nějakým zázrakem dokázalo vejít všechno, co patří k rodinnému bydlení, vše, co potřebovala rodina se dvěma dětmi, které zde vyrůstaly. (Obr. archiv autorky.)

Ditchling Unitarian Chapel, Sussex. Interiér kaple s excentrickým umístěním pulpitu, ze kterého zaznívaly mimo jiné i proslovy spisovatele a zdejšího člena G. K. Chestertona. Světlo proudí dovnitř shromažďovacího prostoru ze všech světových stran, což podporuje dojem velmi příjemného a světlého interiéru. Přítomní mají být v duchu unitářské duchovní tradice osvěcováni (nikoli osvíceni) proudy přicházejícími z nejrůznějších inspiračních zdrojů. (Foto Ondřej Svatoš.)

Británii, které jsou domovem unitářů a svobodných křesťanů a vychází z tradice liberálního křesťanství. Charakter kongregace je dodnes víceméně sousedský, vždyť sbor byl v polovině 17. století založen představiteli několika zdejších farmářských rodin, konkrétně Lewesovými, Cuckfieldovými, Waldronskými a Rottingdeanskými, jejichž „otcové“, rozumějte hlavy rodin, se rozešli s učením oficiální anglikánské církve a odmítali její privilegované postavení. Celé tři generace ditchlingských unitářů se scházeli k duchovním shromážděním ve skrytu svých domovů, až jim v roce 1730 mecenáš Robert Chatfield daroval usedlost s pozemkem, na kterém byla vystavěna dnešní kaple. Z mnoha domů, kde byla konána shromáždění, se rázem stal jediný shromažďovací dům, *old meeting house*, jak je objekt dodnes s láskou nazýván. Kapli ani kostel příliš nepřipomíná, spíše menší venkovskou usedlost či domek se zahrádkou. Hlavní shromažďovací místnost je situována na jednom konci, krytá valbovou střechou a s okny do všech světových stran, dovnitř se vchází roztomilým vstupním portikem s předzahrádkou zaplněnou keři a květinami. Zahrada pod okny má namísto jednotlivých záhonků oddíly, kde najdeme vždy náhrobky náležející jedné

Octagon Chapel, Norwich, Norfolk. Exteriér prochází v současnosti rekonstrukcí. Ambiciózní přestavbu chystá zdejší sbor i pro sousední spolkovou budovu, peníze na ni shání částečně od sponzorů. Oprava střechy kostela byla financována z nadace na záchranu historického dědictví. Do projektu jsou zapojeni i žáci místní základní školy, kteří hravým způsobem objevují unitářskou architekturu a tradici, a pomáhají tak zároveň zviditelnit budovu pro potencionální sponzory. (Foto Ondřej Svatoš.)

rodině otců zakladatelů. Uspořádání a charakter náhrobků připomene oku Středoevropana nejspíše židovský hřbitov a něčím pro nás málo známým je i zdejší zahrada vzpomínek (*memorialground*) založená v roce 1984. Vzpomínkové plakety či dlaždice vkusně osazené do dlažby nebo zídky jsou zároveň součástí zahradní kompozice i vzpomínkou na milované a ctěné členy kongregace. Tato partie, na první pohled se nelišící od okolní zahrady, je místem tiché piety a kontemplace.

The Octagon Chapel, Norwich – původní unitářský architektonický koncept

Této výjimečné stavbě se neříká jinak než prostě Octagon a každý okamžitě ví, o čem je řeč. Název se vzil natolik, že dokonce členové místní obce se nazývají „*Octagon members*“. Osmiboká centrála se vstupním palladiánským portikem využívá uvnitř i zvenčí klasicizující formy. V rámci nonkonformistické architektury má zcela mimořádné postavení, protože její pojetí je vědomým převedením některých teologických myšlenek do stavební podoby – například oktogonální forma vychází z přesvědčení, že všichni účastníci shromáždění mají být stejně vzdáleni od kazatele, kterého musí být z každého místa dobře vidět i slyšet. To je ovšem ideál, ke kterému se realita vždy může jen blížit. Ve skutečnosti jsou některá místa přece jen znevýhodněná, například ty v rozích za osmi korintskými sloupy nesoucící kupoli, nebo sedadla, ze kterých je vidět duchovní pouze z profilu. Barevný nátěr a povrchová úprava těchto sloupů se časem proměňovaly, tak jak se měnila móda a dobový vkus. Původně měly štukový povrch s mramorováním, v 80. letech

19. století v barvě terakoty, na přelomu století byly tmavě modré a konečně ve 20. letech 20. století byly přemalovány oblíbenou barvou z georgiánského období – na zeleno. Jako by byly jakýmsi proměnlivým a oživujícím prvkem jinak až puritánsky přísného architektonického designu.

Základní podoba Octagonu byla navržena duchovním obce reverendem Johnem Taylorem a finální projekt pochází od architekta Thomase Ivoryho. Kaple byla vystavěna v letech 1754–1756 za peníze ze sbírky členů obce na místě starší nonkonformistické modlitebny z 80. let 17. století. Po vydání zákona *Act of Uniformity* tehdejší vlivný vikář od sv. Štěpána John Collinges rezignoval na svou funkci duchovního a založil si vlastní obec s částí lidí, kteří jej následovali. Útočiště našli v blízkosti jeho vlastního domu na okraji města u hradeb. Zde si vystavěli modlitebnu, ve dvoře a skrytou za

Octagon Chapel, Norwich, Norfolk. Na štítu vstupního portiku Oktogonu je umístěno kruhové okno (*multifaith rondel*) s vitrážemi. Okolo středního kruhu s unitářským kalichem jsou umístěny symboly šesti hlavních světových náboženství. (Obr. archiv autorky.)

Old Chapel, Great Hucklow, Peak District. Kaple z roku 1795 představuje příklad velmi jednoduché stavby vycházející z místní stavební (lidové) tradice – vzezření bylo odlišné od „městských sborů“, které měly více „slohovou architekturu“. (Foto Ondřej Svatoš.)

uliční frontou domů, aby nepoutala příliš pozornosti kolemjdoucích. Navržená byla tak, aby mohla být kdykoli prohlášena za obytný dům. To souviselo s obtížnou situací původní komunity „náboženských disidentů“, kteří byli vlastně napůl v ilegalitě. Když se situace v polovině 18. století zlepšila, zchátralá modlitebna byla nahrazena Octagonem, vystavěným na téže místě. A je tak určitým paradoxem, že taková stylově čistá a architektonicky významná stavba není součástí městského prostoru. Octagon zaznamenal velký ohlas a po jeho vzoru vznikla řada dalších, především metodistických kaplí, z nichž asi nejznámější dvě stojí v Liverpoolu.

Obecně je tato stavba považována za jeden z nejvýraznějších příkladů nonkonformistického kostela. Dominantní pozice pulpitu ukazuje důraz raných nonkonformistů na „kázání božího slova“. Jednoduchost interiéru, prosté okenní tabule z bílého skla, vnitřní řád v uspořádání lavic a umístění *communion table* (cosi na způsob oltáře) přímo uprostřed komunity – to vše vyjadřuje puritánské myšlenky a odklon od tradiční hierarchické církve a klasického uspořádání bohoslužebného prostoru. Duchovní není celebrujícím knězem ve vzdáleném kněžišti, je uprostřed, mezi členy své obce. Není posvátnou osobou, ale jedním z nich, je jim nablízku a sdílí s nimi radosti, strasti i naděje.

Polygonální centrální uspořádání shromažďovacího prostoru je vlastně jakýmsi ideálem, na který navázala řada soudobých unitářských kostelů. Je ztělesněním myšlenky vzájemného sdílení duchovního prostředí, navozuje pocit vzájemnosti, blízkosti a usnadňuje duchovní koncentraci.

Great Hucklow Chapel, Peak District – kaple věrozvěsta z vysočiny

Zdejší kongregace byla založena v roce 1696 duchovním Wiliamelem Bagshawem, který byl nazýván apoštolem nebo věrozvěstem z vysočiny (*Apostle of the Peak*). Útočiště mu na zdejší panství poskytl jeho bratr John Bagshaw, který byl vysokým úředníkem v Great Hucklow a bydlel v největší zdejší usedlosti Old Hall. Také mu dovolil používat místní stodolu, asi tu, která dodnes stojí v jižní části ulice Grindlow Lane. Po stoletém působení kongregace byla vystavěna stávající kaple, tradiční stavba situovaná na okraji obce podél výpadové cesty. Tato kaple z roku 1795 je příkladem velmi jednoduché stavby vycházející z místní tradice. Vstupní portikus a galerie byly přistavěny 1901, když byl modernizován interiér.

Kendal Unitarian Chapel – nezávislí za hradbou domů u městských hradeb

Je jedinou zachovanou historickou nonkonformistickou kaplí v oblasti Cumbrie a dalším dokladem unitářského areálu dovedně schovaného za uliční frontu domů, odkud je přístupný pouze úzkým průjezdem. Je to opět příklad shromaždiště, které vznikalo na soukromých pozemcích jako víceméně privátní modlitebna těch, kteří nesouzněli s většinovou, oficiální anglikánskou církví. Kaple je přilepená na hradby a zvenčí je vidět pouze při dálkových pohledech, uvnitř samotného města je neviditelná a těžko dohledatelná, jak se o tom přesvědčili koneckonců sami účastníci naší expedice. Stávající kaple byla vystavěna v roce 1720, ale její počátky sahají do poloviny 17. století. V této

Norcliffe Chapel Styal, Cheshire. Kostelík postavil majitel velké manufaktury – přádelny bavlny pro své dělníky, kteří zde bydleli i s rodinami v nedaleké vesničce, spíše dělnické kolonii. Samuel Gregg, zakladatel a majitel zdejšího industriálního podniku, měl se svou ženou Sárrou celkem třináct potomků a všechny své syny poslal do unitářských škol v Bristolu a Nottinghamu. Odkud pramenil jeho příklon k unitářství, nevíme, ale byl natolik silný, že je zvolil jako denominaci pro celou osadu v Quarry Bank Mill.
(Foto Kristýna Ledererová Kolajová.)

době patřili zdejší duchovní mezi takzvané nezávislé (*Independents*), kteří bojovali za možnost vést bohoslužbu různým způsobem.

Ke kostelu byl v roce 1881 přistavěn rozlehlý sál, který sloužil jako škola a dnes jako společenská místnost. Svými rozměry dohání anebo dokonce předhání kapli. Tuto typickou podvojnou škola-kostel jsme v rámci expedice potkali v malém měřítku ještě v Nottage.

Nottage Chapel – rodinná záležitost

Venkovskou tvář britského unitářství jsme měli možnost zažít již v Ditchlingu, jižně od Londýna, ovšem v takto malém měřítku – tedy obec tvořenou pouze několika spřízněnými a přátelými rodinami a jejich známými – až v této malebné osadě na pobřeží Walesu. Rodinný charakter se projevil nejen v členské základně, ale zrovna tak v obsazení pozice duchovního.

Cross Street Chapel, Manchester. Tato stavba je moderní budova z 90. let 20. století, která nahradila starší unitářskou kapli, zničenou požárem (viz obrázek). Zvenku se jeví jako městský dům s celoprosklenou fasádou, uvnitř se ale skrývá centrální sál s kruhovým uspořádáním probíhající přes několik podlaží. Namísto galerií obíhají sál chodby, z nichž jsou přístupné další spolkové a klubovní místnosti plus knihovna, v každém rohu jedna, takže celkový dojem kultivovaného kulturního domu je na místě. Je to vlastně velmi praktické uspořádání – po sdíleném shromáždění v centrálním sále mohou pokračovat další společenské programy a diskuze v klubovnách pro různé zájmové skupiny. Je tak zajištěn prostor pro vskutku pluralitní a multikulturní prostředí. (Obr. archiv autorky.)

Nottage General Baptist & Unitarian Chapel, Porthcawl, Wales. Sborová místnost má na jednom konci kuchyňský kout, kterému uprostřed vévodí kávovar. V první chvíli si někteří z nás domýšleli, že máme konečně před sebou unitářské společenství, které uctívá kávovar. (Foto Ondřej Svatoš.)

Od roku 1806 do roku 1928 zde jako duchovní sloužili členové jediné rodiny Lloydových a funkce byla přejímána z otce na syna po několik generací.

Jednoduchý kostelík byl přestavěn v roce 2009, takže historickým dojmem působí pouze interiér. Tradiční je umístění pulpitu na zvýšeném pódiu. Je přístupný dvojicí schodišť po stranách a pod ním se nachází communion table. Naproti je tradiční galerie, ve středu balustrády s hodinami umístěnými zhruba ve výši očí kazatele. Hodiny nemají žádný symbolický význam, nýbrž jsou ryze praktickým zařízením: duchovní při promluvě může sledovat čas. Historie zdejší obce sahá do 17. století, a to ke hnutí *General Baptists*, s nímž jsme se setkali už v Ditchlingu. Naproti kapli stojí budova bývalé unitářské školy, dnes sborová místnost. Toto „dvojdómí“ je typické.

Pen-rhiw Chapel, St. Fagans National Museum of History

Skutečnost, že unitářskou kapli lze navštívit jako exponát skanzenu, je dokladem, že unitářství je vnímáno jako nedílná součást velšské historie, a to včetně fyzických reliktiů, na tuto historii upomínajících. V muzeu národní historie pod širým nebem je kaple umístěna ve středu dalších rozličných dokladů stavební historie kraje. Byla sem přenesena v roce 1956 za souhlasu a spolupráce unitářských organizací poté, co přestala sloužit původnímu účelu a hrozil její zánik. Bohužel tento osud (anebo přestavba ke

zcela jiným účelům) postihl v posledních desetiletích mnoho unitářských historických kostelů tak, jak postupně dožívají malé unitářské obce na venkově.

Kaple z Pen-rhiw vznikla tak jako mnoho jiných unitářských venkovských kostelíků z původní starší stodoly. Dodnes můžeme vidět původní vikýřové okno v horní části vstupního průčelí, kudy bylo původně vykládáno seno a sláma přímo z vozu. Uvnitř je podlaha dosud tvořena udusanou hlinou (původní mlat).

Stodola byla adaptována na kostel v roce 1777, tedy v období, kdy spontánně vznikaly na velšském venkově kongregace klonící se od ariánské teologie k arminianismu, vyznání, které je již cele antitrinitářské. Tuto stavbu můžeme považovat za jeden z prvních skutečně unitářských kostelíků v regionu. O nějakém svébytném architektonickém pojetí či stylu lze však stěží hovořit. Samotná přestavba pro unitářské účely byla velmi utilitární, vnějšek budovy nijak zásadně neproměnila. Dovnitř byly pouze přidány pulpit a lavice, které nejsou uspořádány v řadách, ale obklopují ze tří stran stupínek s kazatelnou, která je umístěna vlevo od vchodu. Jednotlivé lavice mají i dřevěné stěny a tvoří jakési různě veliké a různě zdobené přihrádky ne nepodobné kavárenským boxům a v jejich individuálním umístění a výzdobě panuje přísná hierarchie. Nejvýznamnější rodiny nejvíce přispívajících členů obce mají výlučné místo po stranách pulpitu a jsou největší. Nejchudší členové nebo náhodní vandrovníci se

Rosslyn Hill Unitarian Chapel, Londýn. Krásný příklad novogotické architektury.

(Foto Kristýna Ledererová Kolajová.)

museli spokojit s prostými lavicemi „bez nes“ u zadní stěny stodoly.

Budova sloužila od počátku zároveň jako obecná škola, však také při rozebírání základů stavby a jejím transferu byly pod podlahou nalezeny psací potřeby. V 19. století byla přistavěna po obvodu galerie, která významně zvýšila kapacitu prostoru, jenž je ve svém středu stále otevřen do krovu bývalé stodoly. Na hambalcích jsou zde uloženy máry, aby byly po ruce – jakási nosítka s drátěnou konstrukcí, aby se rakev při převozu nesunesla. Vše je tak transparentní a přizpůsobeno svému účelu, jak jen může být. Všichni unitáři mají do muzea St. Fagans vstup volný, mohou tak kdykoli navštívit svůj kostel. Bohoslužby se zde konají několikrát ročně, o Vánocích, Velikonocích a na dožínky. Při této speciální slavnosti je vystavena úroda, koše s obilnými klasy a zeleninou, na kamenných lavicích při vnějším průčelí kostela. Asociace s americkými osadníky a dnem Díkůvzdání je zcela na místě. Mnoho rodin nonkonformistů zamířilo v zejména v 19. století za oceán a usadilo se v oblasti New England v okolí Bostonu.

Roslyn Hill Unitarian Chapel – unitářská katedrála v prominentní londýnské čtvrti Hampstead

Putování končíme opět v Londýně, v rezidenční čtvrti Hampstead. Pokud by některý z nás navštívených kostelů mohl být nazván katedrálou, pak by to jistě byla tato nesmírně elegantní a z hlediska uměleckohistorického významná stavba, která je přitom označována skromně jako kaple. Zdejší obec je jednou z nejstarších a nejvýznamnějších v celé Británii a její počátky jsou podobné jako u ostatních unitářských obcí. Vznikla z nonkonformistické skupiny již v roce 1692. Ta se začala scházet na farmě manželů Honeywoodových, pro shromáždění sloužila v počátcích dřevěná hospodářská budova v zadní části pozemku. S takto skromným zařízením si obec vystačila až do roku 1736, kdy byla na téže místě vystavěna zděná stavba, která již měla určité atributy místa sloužícího pro bohoslužby, její podoba však není známá. Po dvakrát byla tato stavba v průběhu 19. století rozšířena a přestavěna (s využitím původního stavebního materiálu – cihel) a její kapacita postupně navýšena na tři sta míst. Ani to ale nebylo pro rychle rostoucí obec dostačující, a tak v roce 1862 přikročila, již jako unitářská, k re-

alizaci novostavby stávající kaple blíže při ulici. Stavbě a vybavení byla věnována velká péče a nemalý finanční obnos a objekt je dnes chráněnou kulturní památkou druhé kategorie. Okna jsou opatřena vitrážemi a některá z nich vznikla podle návrhu významných umělců: Edwarda Burne-Jonese a Williama Morrisa.

Na původní charakter místa jako hospodářské usedlosti tak upomíná pouze byt duchovního a výstavní hala stojící na základech původní shromažďovací místnosti ve dvoře. Dnes je tato hala pronajímána výtvarnému ateliéru a slouží jako výstavní síň s prodejnou.

Závěrem

Během našeho putování za kořeny unitářství v Anglii a Walesu jsme navštívili různá místa, vyjádřená nejrůznější architekturou: přestavěné barokní stodoly, slavný Octagon, novogotickou kapli na bývalé farmě i modernistické multifunkční areály. Společným jmenovatelem vždy bylo uspokojení potřeb dané obce bez zbytečných příkras a architektonické okázalosti. I v té nejvýstavnější stavbě ze všech – rosslynské kapli – na sebe poutají pozornost zejména rozměrné varhany využívané při četných hudebních programech, které tu mají velkou tradici. Společným rysem je jednoznačně přívětivost, pocit zabydlenosti a duchovního domova. Ne náhodou, vždyť řada unitářských kostelů vznik-

la v soukromých domech nebo jejich přestavbou. Ze slohového aparátu a architektonického tvarosloví čerpají britské unitářské kostely dalo by se říci ryze účelově a bez předsudků. Stejně tak jako přistupují dnešní unitářské obce samostatně a nezávisle k tvorbě své vlastní liturgie. Nejvíce vyhovující, moderní formou pro unitářská shromáždění se v poslední době ukazují být kruhová či polygonální centrála s duchovním akcentem, jejíž tradice započala u Octagonu, a pro navazující unitářské programy pak multifunkční objekt se sálem (sály), klubovnou, obytnou částí a knihovnou. Polarita sakrálního a profánního prostoru pod jednou střechou a přirozené napětí mezi nimi je v anglických sborech všudypřítomné a snad obohacující. Jde konec konců, stejně jako při unitářských programech, o jejich vzájemnou vyváženost.

Terminologický problém s českým názvoslovím, v úvodu nastíněný, se vyřešit nepodařilo. Pojem shromaždiště navozuje atmosféru venkovních táborů lidu a manifestací, které hýbou dějinami. Pojem spolkový dům je v našem prostředí příliš spojen s oddechem, zábavou a nezbytným restauračním zařízením. A konečně termín kulturní dům je příliš zatížen komunistickou ideologií a snahou vychovat všestranného socialistického člověka. Najde se vhodný termín pro anglické unitářské sborové stavby?

O potřebách (nejen) unitářských duchovních a významu ekonomiky v duchovních společenstvích

Rozhovor s Lawrencem Peersem

Lawrence Palmieri Peers je unitářský a univerzalistický duchovní. Zároveň je odborníkem na oblast duchovenského vedení a koučing.

Co to znamená, být koučem pro duchovní?

Několik desítek let působím v duchovenské službě a svoje zkušenosti přenáším do práce s duchovními. Poskytuji duchovním koučing zvláště v oblasti vedení, často prostřednictvím videochatu. Pomáhám jim také řešit konkrétní situace, do nichž se ve své pozici dostávají. Často se setkávám s úplně novými duchovními. Mám program nazvaný *Dobře začít* (*Getting a good start*), v jehož rámci je doprovázím během prvních tří let služby.

Pracuji také s duchovními, kteří se ocitají zhruba uprostřed své duchovenské dráhy a začínají si klást otázky: „Podařilo se mi dosáhnout toho, co jsem chtěl?“ „Chci vlastně zůstat duchovním?“ A samozřejmě také s duchovními před odchodem do penze, kteří si potřebují zodpovědět otázku: „Kdo vlastně jsem? Čím budu, až nebudu duchovním?“ Kromě toho poskytuji konzultace kongregacím procházejícím údobím konfliktu, proměny, nebo když potřebují pracovat na rozvoji a růstu.

Co duchovní potřebují?

Duchovní především potřebují, aby mohli svobodně mluvit o svých pocitech, a to nejen se zástupci vedení svých komunit anebo nadřízenými. Potřebují také bezpečný prostor, kde mohou hovořit o svých potížích a otázkách.

Právě ten jim často chybí. Většina duchovních se připravuje v nějaké specializované škole, ať už na teologické fakultě, nebo v semináři. I když jsou dobré, nepřipraví je přímo na to, co je čeká v kongregaci: zvládání obtížných situací, jednání s komplikovanými lidmi. Zejména nejsou připraveni na řešení finančních záležitostí.

Pracujete pro duchovní různých náboženských skupin?

Pracoval jsem jedenáct let v Alban Institute, což je naddenominační organizace. Zaměřuji se na křesťanské, židovské a unitářské duchovní. Takže se na mě třeba obracejí rabíni, abych jim pomohl při nástupu služby v nové synagoze. Když jsem byl na Hartford Seminary, mohl jsem poznat i vzdělávací program pro muslimské nemocniční kaplany.

Jsou podle vás situace, v nichž se ocitají křesťanští faráři a židovští rabíni něčím podobné?

Jsou až překvapujícím způsobem podobné. Samozřejmě, různé náboženské skupiny mají různé struktury vedení. V některých denominacích má duchovní více svobody, někde zas více autority. Nicméně problémy, které musí řešit, bývají velmi podobné.

Jaké?

Především zvládání sebe sama ve vůdčí pozici. Jak udržet rovnováhu – například mezi soukromým a veřejným životem. Jak zvládat

různá napětí uvnitř skupiny. Jak se zlepšovat jako vůdčí osobnost. Často se stane, že duchovní nebo rabín, který působil v malé kongregaci, má přejít do větší a najednou musí pracovat s mnohem větším měřítkem.

Jak stará je myšlenka, že náboženství vůdci potřebují podporu koučovského typu? Po řadu staletí přece naopak byli těmi, kdo poskytovali podporu ostatním lidem ve společnosti.

Byl jsem jedním z prvních, kdo v polovině 90. let 20. století s koučováním duchovních začínal. Tehdy se v USA objevila potřeba programů rozvoje duchovních. Vytvářeli jsme malé skupinky, v nichž se duchovní mohli setkávat pod vedením facilitátora. Církve a náboženské společnosti zjišťovaly, že mnoho nových duchovních během prvních let duchovenskou službu opouští. Uvažovalo se, že se tito noví duchovní ptají, zda je duchovenská služba opravdu to, co chtějí v životě dělat. Často byli posíláni do malých zapadlých kongregací, kde se cítili opuštění a bez podpory. Někteří byli bez partnera a postrádali kontakty, další měli rodiny s malými dětmi. V každém případě se ve své situaci cítili osamělí.

Zakládali jsme tedy podpůrné skupiny pro duchovní, kde se mohli navzájem setkávat a vyměňovat si zkušenosti či nápady. A hlavně věděli, že v podobných situacích se ocitají i další z nich.

Znamená to, že náboženství samo o sobě přestává být svým duchovním dostatečnou podporou?

Kdysi nebylo potřeba, aby duchovní byli tak inovativní, jako musí být nyní. Nemyslím, že by to dříve bývalo jednoduché, ale dnes se před duchovními objevuje mnohem více výzev. V minulosti byl život jednodušší, už tím, že v neděli nebyla možnost dělat tolik různých věcí. Dnes musí duchovní přemýšlet: Co můžu udělat pro to, abych naplnil skutečné potřeby lidí, když můžou dělat tolik jiných věcí? A samozřejmě, jak se setkávat s mladou generací? Jak zaujmout lidi po intelektuální stránce? Jak zasáhnout širší duchovní spektrum? Jak reagovat na všechno, co se děje v okolním světě mimo kostel?

Souvisí to s tím, že se náboženství čím dál víc ocitá v oblasti volnočasových aktivit, zábavy? Že v této oblasti musí bojovat o pozornost?

To je pravda. Dříve bylo v neděli všechno zavřené a jediné, kam se dalo jít, byl kostel. Ty doby jsou dávno pryč. Ale mnoho mladých lidí vyrůstá bez náboženské příslušnosti a náboženství v nich probouzí zvědavost: Co to je, ten kostel? Je to pro ně trochu jako muzeum a úkolem duchovních je, aby se ptali na jejich spirituální potřeby. Aby jim pomáhali klást otázky po naplnění života, na touhu po hlubším smyslu a sociální spravedlnosti (to spolu totiž souvisí!). Aby se jich ptali na vztah s Bohem, s posvátnem. Jen tak mohou tito nenábožensky vychovávaní lidé navázat vůbec nějaký vztah k náboženství.

Ale zbývá otázka proč. Proč to dělat? Proč to dělat dnes? Sekulární organizace a občanství přece převzaly mnoho oblastí, které dříve plnily církve.

Dobře, řeknu vám, co si o tom myslím, svůj soukromý názor: Když se podíváme na dnešní svět, vidíme, že jsou tu tři věci, které v něm vytvářejí veliké rozpory. První je ekonomický rozdíl mezi bohatými a chudými. Pak je tu rozdíl mezi lidmi, kteří pečují o Zemi, a těmi, kdo jsou od ní odděleni. To je ekologická krize. A pak je tu krize duchovní, ztráta smyslu života. Po celé planetě umírá více lidí v důsledku sebevražd než živelných pohrom.

Myslím si, že církve mohou sehrát roli ve všech třech oblastech. Mohou říct: „Ano, země je posvátná a my o ni musíme pečovat a musíme ji chránit.“ A můžeme to udělat bez ohledu na práci všech nevládních organizací. Ukázat, že všední starosti nejsou prostě špína, ale život. A právě v tomto směru můžeme hledat odpovědi na otázky jako: „Kdo jsem?“ – „Jaká je moje životní vize?“

A samozřejmě, církve mohou upozorňovat na sociálních nerovnostech, což úzce souvisí s otázkou po smyslu života. Stačí se na to podívat důkladněji a vidíme, jak jsou ty tři sféry vzájemně propojené.

Jak může kterákoli církev, která je především institucí, uspokojit potřebu hledat smysl života v době náboženského individualismu?

Církev se musí ptát: Můžeme lidem poskytnout něco, co nemohou mít jako jednotlivci? Co si nemohou opatřit sami? Zde bych zdůraznil, že kostel je jedním z mála míst, kde se mohou setkávat lidé různých generací. Je to místo, kde mohou mluvit o hlubším spojení se Smyslem, s Bohem, s Božstvím. – Ve společnosti obecně se to ne vždycky hodí, ale kostel je tím místem, kde se o takových otázkách dá mluvit.

Na druhou stranu je tu každodenní „church management“, o němž jste přednášel na Unitářské akademii. Jak to jde dohromady?

Mají-li si církve udržet nezávislost, například na státu, musí nějak zvládat ekonomické otázky. Musí to být spolek dobrovolníků, protože jinak budou závislé na jiných zdrojích. Lidé musí podporovat církev, aby pro ně mohla něco dělat.

Pokud církve dokáží řídit své ekonomické záležitosti, dává jim to svobodu. Ale musí to dělat co možná transparentně, neskrytě. To je mimořádně důležité. Musí ukazovat svůj rozpočet a pravdivě informovat o příjmech a výdajích, sdělovat, co lidem za přijaté peníze poskytují. A laici musí být v rozhodujících orgánech, nebo mít přinejmenším možnost tyto informace vidět a také se k nim vyjádřit.

Nedostává se potřeba dobrého ekonomického fungování církví do konfliktu s jejich duchovním posláním?

Ne! Nevěřím na takové rozdělení. Jestliže opovrhujeme všedními a hmotnými záležitostmi, jako by byly „špinavé“, vytváříme odtržení od podstatné části našich životů. A právě toto rozdělení souvisí s naším vztahem k zemi a ke světu. Možná to bude znít provokativně, ale řeknu to: Financím musíme věnovat stejnou pozornost jako spiritualitě. Respektive, nesmíme zacházení s hmotnými prostředky odsouvat do jakési jiné, neduchovní sféry. Jen když budeme vnímat duchovní a hmotné jako jeden celek, bez umělých hranic, můžeme zacházet s penězi způsobem odpovídajícím našim duchovním hodnotám.

Na nebezpečnost takového rozdělování jste poukázal i v rámci výukového soustředění Unitářské akademie.

Samozřejmě. Nesmíme si nechat nalhávat rozdělení mezi duchovním a hmotným, mezi myslí a srdcem. Takové rozdělování ústí v rozdělování rolí: člověk začne jednou vystupovat v té roli a jindy v oné, přestává být celistvý, ztrácí autentičnost. To vede v rozdělování hodnot: některé začne hodnotit jako „vyšší“ a jiné „nižší“, jedny oblasti zájmů podřizovat jiným. Rozdělování hodnot ústí v rozdělený život. A pokud je můj život rozdělený, chybí mu plnost. Mimochodem: kdo vede rozdělený život, nemůže být skutečným vůdcem.

Rozhovor vedla Ruth Weiniger.

Současnost a budoucnost unitářských památek v Polsku

Ruth Weiniger

Architektonickým památkám na polské unitáře 17. století (sociniány a ariány) hrozí zánik. Z hlediska ochrany architektonického dědictví jsou téměř v nejhorší možné situaci: tyto nenápadné vesnické stavby se nacházejí mimo turisticky vyhledávané oblasti, místní lidé je nepovažují za součást „své“ historie, ani nemají velké naděje na pomoc ze zahraničí, díky níž jsou opravovány například některé židovské synagogy a budovy kalvinistických sborů. U některých polských unitářských kostelů navíc nejsou vyjasněné vlastnické poměry, což ztěžuje žádosti o dotace na záchranu. Pokud o ně nepečují nadšenci, jako je to v případě domu v Kolosách, mají minimální šanci.

Dnešní polští unitáři se sice hlásí k odkazu polských bratří, z jejich internetových stránek je však zřejmé, že duchovní inspiraci čerpají především z buddhismu a indických tradic. K antitrinitářství se sice v Polsku hlásí několik dalších skupin, ale jejich návaznost na historické kořeny polské reformace je přinejmenším nejednoznačná. Pokud se jejich členové a příznivci fyzicky scházejí, potkávají se ve velkých městech jako Varšava, Vroclav nebo Krakov, nikoli v zapadlých vískách.

Uvedme několik příkladů: Cenný kostelík ve Włostówě ve Svatokřížském vévodství je jen jednou z ruin v kdysi prosperující vesnici. Z hlediska nezbytné potřeby památkové péče mu „konkuruje“ neméně poničený novorenesanční zámek rodiny Karských, na který v dobách své největší slávy navazoval park anglického typu. Ve vsi ubývá pracovních příležitostí i obyvatel. Cukrovar z roku 1913 ukončil před několika lety činnost a místní mají jiné starosti než záchrana budovy upomínající na náboženský směr, k němuž se nikdo z nich nehlásí.

Włostów, Polsko, zbytky budovy ariánského sboru. (Převzato z: <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/3545,wlostow-ruiny-zboru-arianskiego.html>.)

Pęczelice, budova bývalé ariánské modlitebny. (Foto Jarosław Kruk, 2011, převzato z: https://pl.wikipedia.org/wiki/Zabytkowy_zb%C3%B3r_aria%C5%84ski_w_P%C4%99czelicach#/media/File:JKRUK_20110501_PECZELICE_RUINY_ARIANSKIEGO_ZBORU_XVIIW_MG_7143.jpg)

Ariánská modlitebna v Pęczelících má jiný příběh, ovšem s podobným koncem. Na přelomu 16. a 17. století ji nechal na svém sídle zbudovat Stanisław Gnoiński. V nadzemní části se scházeli členové sboru ke shromážděním, sklepní prostory sloužily k pohřbívání. Když panství přešlo do rukou katolíků, byla – celkem snadno – přeměněna na špejchar a takto sloužila až do počátku 20. století. Už tehdy byla

ale podle záznamů stížena vandalismem, a to pravděpodobně včetně sklepní hrobky. Zcela bez péče byla ponechána asi od 50. let, takže v současnosti z ní zbývá obvodové zdivo. Ačkoli je zapsána jako historická památka, intervence na její záchranu nebo alespoň konzervaci pozůstatků podniknuté v roce 2005 vyšly naprázdno. Za několik let už možná nebude co zachraňovat.

Polsko, Silniczka, opravená budova bývalého ariánského sboru. (Foto Mariusz Stepień, převzato z: https://pl.wikipedia.org/wiki/Silniczka#/media/File:Kaplica_arianska_w_Silniczce.jpg)

**Kolosy, Polsko,
budova bývalého
ariánského sboru.**

(Foto Jakub Hałun,
2017, převzato z:
[https://commons.
wikimedia.org/
wiki/File:20170815_
Kolosy_zbor_
arianski_5676.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:20170815_Kolosy_zbor_arianski_5676.jpg).)

Do třetice alespoň jeden pozitivní příklad – nadějněji se daří budově ariánského sboru v osadě Silniczka u Żitna v Lodžském vévodství. Zdejší obec je na tom ekonomicky lépe a podporuje místní kulturu včetně drobných památek. Sborová budova však za mimořádně dobrý stav „vděčí“ událostem druhé světové války. Roku 1939 zde totiž zaútočili nacisté na pohřební průvod polského vojáka a zavraždili šest civilistů. Sbor se tak shodou okolností stal novodobým pietním místem. Původní architektura zůstala zachována, stavba má novou střechu (šindele jsou sice nahrazeny novodobou krytinou, ale alespoň je funkční) i omítky.

Letos v létě se polským unitářům podařilo drobně upoutat pozornost ICUU, když pro zahraniční hosty uspořádali návštěvu některých památek, zejména v Rakowě, kde je stará ariánská fara z roku 1658 (doplněná přístavbami a sloužící jako soukromý dům). Navštívili také Kolosy, kde se nachází pozoruhodný sborový dům opatřený novou plechovou střechou a se zachovalým erbem rodu Szreniawských. Při této památce existuje internetové „muzeum“, usilující o popularizaci ariánského/sociniánského odkazu. Výsledkem návštěvy bylo zatím několik videí na Twitteru a článků v unitářském tisku.

Jinými slovy, pokud chcete tyto, pro nás významné památky vidět, máte nejvyšší čas udělat si za nimi výlet.

Unitáři na Prague Pride

Ruth Weiniger

Unitaria měla letos poprvé propagační stánek na Prague Pride. Připojila se tak ke zvyklostem, běžným v USA a západoevropských zemích, kde se unitáři a univerzalisté dlouhodobě zasazují o rovné právo na manželství pro všechny. Zároveň tím navázala na dřívější přátelské vztahy mezi NSČU a věřícími, kteří patří k LGBT komunitám. (Například v letech 2014 a 2015 probíhaly po celý festivalový týden v Hašplově sále akce společenství LOGOS.)

V letošním roce se v Unitarii sice žádný podobný duchovní program nekonal, namísto toho však zaválal na Letné unitářský praporek ozdobený stužkami v barvách duhy. Na

našem stánku byly k mání letáčky, brožurky a publikace věnované svatebním obřadům v unitářském duchu, které jsou určeny párům bez rozdílu pohlaví. Dobrovolníci nabízeli kolemjdoucím kornouty teplých solených slunečnicových semínek, které měly připomínat náš symbol – slunečnici. Mnozí z těch, kdo se u stánku Unitarie zastavili, slyšeli o unitářství vůbec poprvé. Starší lidé se ptali, zda se pořád ještě v Unitarii konají přednášky. Během odpoledne se objevili také členové obce The International Unitarian Church of Prague, kteří přišli s nápadem, že napřesrok bude stánek česko-anglický.

Unitees – z aktivit mladých unitářů

Matěj Fixl

V úterý desátého října jsme se s Unitees vydali do zrcadlového bludiště na pražském Petříně. Každý z organizátorů si připravil jeden či více příspěvků a náměty k diskuzi, které spojovala témata cest různými labyrinty a hledání osobních i obecnějších pravd.

Matěj Čihák nám na úvod vyprávěl a interpretoval mýtus o Theseovi, řeckém hrdinovi, který se ve slavném labyrintu na ostrově Kréta střetl s Minotaurem. Cestu zpět pak našel jen díky niti, kterou ho vybavila Ariadne, dívka, se kterou ho pojilo pouto lásky. Můžeme se tedy domnívat, že právě láska je onou nití, která nás uchrání od bloudění bez konce. Matúš Škríba už přímo v zrcadlovém bludišti vyprávěl příběh o tom, jak nás naše vlastní strachy mohou zbavit schopnosti komunikace s ostatními, a nabídl také návod na sebereflexi skrze takzvané bílé a černé zrcadlo. Já jsem mluvil zejména

o zajímavých motivech ze slavné knihy Umberto Eca *Jméno růže*, kde se lze setkat například s motivem knihovny jako labyrintu (odrážející složitost světa, ale velmi podstatně také záměry jejích lidských správců) či s motivem strachu z vlastního deformovaného obrazu v zrcadle. S různě vypouklými zrcadly jsme se záhy také skutečně setkali.

Příjemnou atmosféru akce podpořilo i počasí a zejména prostředí pražského Petřína, které je v nynějších dnech ideální pro trochu zadumanou (či naopak svižnou) podzimní procházku.

Dalšími z akcí naší skupiny jsou takzvané Unitees neděle v pražské obci, poslední se konala 12. listopadu s tématem Labyrint poznání. Při ní jsme se společně zamýšleli nad tématem poznání. Jakou roli hraje v náboženství a spiritualitě? A jaký je jeho význam v životě každého z nás?

O králi, který chtěl být sám sebou

Daniel Novotný

Byl jednou jeden král. Již dlouho vládl svému království: přijímal audience, aby se dozvěděl, co si lidé o jeho panování myslí, rokoval se svými ministry a dle jejich rad vydával zákony – a když měl chvíli volna, bavil se ve společnosti svých přátel.

Jednoho dne krále napadlo, že chce být co nejvíce sám sebou. Začal posilovat ty vlastnosti, které pokládal za nejvíce svoje, a potlačovat ty ostatní.

Po čase ho napadlo, že když přijímá audience, je příliš ovlivněn tím, co si lidé myslí – a tak nemůže být dost dobře sám sebou. Přestal proto audience udílet.

Po nějaké době měl další nápad: když rokuje se svými ministry, příliš věcí od nich přijímá: tím pádem dostatečně není sám sebou. Přestal proto s ministry rokovat a zákony si psal sám.

Poté se začal vyhýbat ještě dalším a dalším lidem, dále tříbil vlastnosti, které pokládal za nejvíce svoje. Nakonec došel k tomu, že když se baví se svými přáteli, příliš se jim přizpůsobuje. Přestal je vídat a zamkl se ve svém trůnním sále: všechny dveře zavřel tak, aby se daly odemknout pouze zevnitř. Také zavřel okenice, aby jej příliš neovlivňovalo světlo

slunce, měsíce a hvězd, a aby tak mohl být co nejvíce sám sebou.

Zůstal zavřený v tmavém trůnním sále a snažil se být co nejvíce sám sebou. Jeho mysl čím dál tím více tvrdla, až začalo tuhnout i tělo. Nakonec se v temném sále s dveřmi, které se daly odemknout pouze zevnitř, proměnil v sochu.

Dlouhou, dlouhou dobu stál král v trůnním sále proměněný v sochu, když vtom ho napadlo, že takhle to dál nejde: že všechno vzal za špatný, vlastně úplně obrácený konec. Jakmile jej toto napadlo, socha se rozpadla na kusy. Zvedl se vítr, který otevřel okenice: trůnní sál zalilo sluneční světlo a bylo vidět, že uprostřed kusů sochy leží malé miminko.

Dítě postupně rostlo; za každou hodinu vyrostlo tolik, kolik normální člověk za rok, a po třech dnech král dorostl do svého původního věku. V něm se zrychlený růst zastavil.

Král otevřel dveře, které se daly odemknout pouze zevnitř: pozval dovnitř zpátky své přátele, omluvil se jim a vystrojil pro ně velkou zábavu. Pozval zpátky své ministry, aby s nimi mohl řešit záležitosti státu a vydávat zákony. Znovu začal udílet audience.

Byl sám sebou.

Obr. © Jorisvo
| Imagio.cz |
Dreamstime.com.

Jak pracovat s hněvem?

Milena Hosenseidlová

Dobrý den, milé děti,

Dnes nebe bouřilo hněvem, metalo blesky a burácelo a nakonec se rozplakalo. Než ale začalo bouřit, bylo všude po okolí cítit velké napětí, napětí až k neudržení, a bylo jen otázkou času, než to někde nějak praskne. Nu a pak začalo praskat. Teď prší a prší a pro přírodu je to velká úleva. Všechny květiny a stromy se už moc těšily, až se nebe vylije a svaluje jejich žíznivé kořeny. Je ale také pravda, že všichni lidé z deště radost nemají. Někdy se i bojí, najednou je to neláká ven a drží se raději doma, uvnitř. Mají pak možnost udělat si pořádek právě ve vnitřních věcech. A když ten čas k uděláním pořádku využijí, tak z toho nakonec často mají sami radost a povznese je to.

V tomto ohledu je to s člověkem podobné jako s nebesy. Člověk v sobě také někdy cítí velké napětí, které nelze unést. Takové napětí vzniká buď z přemíry práce, kterou se nedaří zvládnout, nebo z toho, že věci nejdou, jak by si přál. To druhé pak často vyplývá z prvního. V člověku roste napětí až k neudržení a je jen otázkou času, než to někde praskne a možná i pořádně praskne. Člověk vybuchne hněvem, burácí – křičí na ostatní, praská věcmi a dveřmi kolem sebe, dělá veliký hluk.

Přitom je ale důležité prozkoumat, zda se hněvá například z již zmíněné přemíry práce, nebo třeba proto, že věci se vyvíjejí jinak, než si přál. V prvním případě se dá mnohemu předejít. Je to podobné jako se strunou. Pokud ji příliš napínáte, nakonec praskne. Když ale včas poznáte, že je napjatá už moc a povolíte ji, tak se zase „uklidní“ a neprask-

ne. Nelze ji povolit moc, to už by nezněla, jen tak akorát, aby se naladila a zharmonizovala. Podobně když je toho na člověka moc a cítí to, měl by trochu ubrat, aby mu „nepraskla struna“. Měl by zkusit najít rovnováhu, aby se nedostal do stavu těsně před bouří, kdy už pomůže jen to hromobití.

Jestliže napjatý přichází stav z onoho druhého důvodu – a je to často velmi rychlé – jde většinou o hněv. Člověk se zlobí, hněvá, je rozčilený, roztrpčený, namíchnutý a naštvaný. Asi bychom pro onen stav našli ještě další pojmenování, to proto, že bývá u mnohých lidí poměrně častý.

Každopádně se jedná o velké duševní hnutí, o tom svědčí už samotná slova, kterými takové rozpoložení pojmenováváme – jde o hnětení, míchání a štvání, ale vedle toho také o zlo – zlobu. Inu je jasné, že to není nic příjemného, ani dobrého, ba naopak, a proto je potřeba se s tím také vypořádat.

V přírodě jsme viděli, že začnou praskat blesky a hromy, a člověk to někdy dělá také tak. Říkali jsme si ale, že mnozí mají z bouřky strach – a leckdo má jistě strach i z lidí, kteří zrovna bouří. Na tom je totiž záludné, že lidé, kteří bouří, většinou bouří nevědomě a mnohdy i nekontrolovatelně a druzí kolem nich potom nevědí, do čeho zrovinka uhodí. Kdyby se takovému člověku, který už cítí, že u něj přichází bouře, podařilo vědomě a cíleně směřovat své blesky mimo své bližní, tak by se jich druzí v tu chvíli tolik nebáli. Třeba by mohl jít sešlapat plastové lahve a pěkně je zdupat, nebo by mohl někde svou zlobu vyběhat či vyskákat...

Je důležité hněv a bouřku ze sebe vypustit, aby blesky nenadělaly paseku uvnitř nás samých, ale je také důležité najít pro ně dobrý cíl, abychom svým hněvem někomu neublížili. A dát pozor, protože mnohé z toho, co vypustíme, se nám zase vrátí... Už jsem jednou vyprávěla, jak jsem kdysi, když jsem byla malá, chtěla po své panence, aby něco dělala, a ona ne a ne... Mě to tenkrát tak naštvalo, že jsem ji zbila, pleskala jsem ji nejspíš hlava nehlava, ale jediný výsledek byl, že mě bolela ruka. Tak jsem nakonec přišla na to, že to nemá cenu, že hněv a násilí, které vypustím takovýmto způsobem do světa, se mi vrátí, a nakonec to bolí mě.

Jednou jsem viděla chlapečka před hračkářstvím, který křičel, že chce a chce a chce... Ani nevím co, ale řval, až se málem nenadechl a již lehce modral. Jeho zloba se tedy také obrátila proti němu, ale starosti s tím měla jeho maminka.

Jde tedy o to, abychom se naučili znát sami sebe a dokázali rozpoznat, jestli se o nás pokouší hněv, a zkusili se s ním setkat vědomě. Pak se mnohé z hněvu ztratí a když ne, tak hledáme způsob, jak upustit ventilkou, aby naše pára pokud možno, nevybuchla nekontrolovatelně. Nekontrolovaný výbuch nadělá vždycky nejvíce škody. Experti na výbuchy ale dokážou třeba i zbořit obrovitánský tovární komín tak, aby škodu nenadělal.

Měli bychom se tedy stát experty na naše osobní rozpoložení, abychom s ním dokázali citlivě zacházet. Znamená to poznat sami sebe a chtít být harmonickou součástí světa.

Přeji vám, ať vás jen tak něco nenaštve, a pokud už se tak stane, tak ať se s tím dokážete dobře vypořádat a je to pro vás příležitost k pročištění a udělání vnitřního pořádku!

Člověk v sobě také někdy cítí veliké napětí, které nelze unést. Roste v něm až k neudržení a je jen otázkou času, než to někde praskne a možná i pořádně praskne.

(Obr. © Ustod713|Imagio.cz| Dreamstime.com.)

Vydává:

Náboženská společnost českých unitářů, Karlova 186/8, 110 00 Praha 1, IČ: 00460524
Vychází 6x ročně.

Redakční rada:

Susan Goldberg, Petr Jirgl, ThDr. Karolina Sofia Pavala, PhDr. Kristýna Ledererová Kolajová,
PhDr. Radovan Lovčí, MgA. Miloš Mášik, Ing. Pavel Sedlák

Redakce:

Kristýna Ledererová Kolajová, Ruth Jochanan Weiniger

Garant hlavního tématu čísla:

Rev. Mark Shiels

Grafická úprava a sazba:

Pavel Bosák

Tisk:

ON tisk, s. r. o., Křesomyslova 384/17, 140 00 Praha 4

Kontakt:

kristyna-ledererova@unitaria.cz

Registrováno pod č. MK ČR E 20775.

ISSN 2339-1107

Za původnost a věcnou správnost příspěvků odpovídají autoři. Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele. Všechna práva k obsahu příspěvků náležejí autorům a jakékoli jejich další užívání musí být v souladu s autorským zákonem.

Obrázek na první straně obálky: Meditace © Patruschka | Imagio.cz | Dreamstime.com.

Obrázky na třetí straně obálky: Unitářská akademie, výukové soustředění Kuks 2017 © Luboš Zámeš.

Obrázek na čtvrté straně obálky: Zloba – ohnivý drak © Outsiderzone | Imagio.cz | Dreamstime.com.

**Podzimní modul Unitářské akademie 2017:
přednáška P. Samojského a společná večeře. (Foto L. Zámeš.)**

